

7683

ఆంధ్ర సృష్ట ము

సాహిత్య సామగ్రి

సంపాదకుడు

పి.వి. సేతురావు

AN ILLUSTRATED MONTHLY
TELUGU MAGAZINE PUBLISHED

To Depict Andhra Genius

మహా కావ్యము

సంపాదకుడు

పి.వి. సేతురావు • పరిశీలకులు

పి.వి. సేతురావు • పరిశీలకులు

పి.వి. సేతురావు • పరిశీలకులు

పి.వి. సేతురావు • పరిశీలకులు

సంపాదకుడు

రాజమహేంద్ర వరము

సంపాదకుడు

సంపాదకుడు

సంపాదకుడు

కృతీ పలుకు

[కోటగిరి పరజనవయ్యగారు]

గీ. నిర్మల సాధాత్మకమున పున్న ములపంట
నల్లర దున్నగఁ జల్లిరి బదిలఁబరచి
కాడి వెనుకఁ గొని యెడలఁ గట్టి మల్లు
కట్టి బుజమున నిడి యేరుఁ గాపుకట్టి.

గీ. కల్పకుడికాంబుగర్భ సంపాతిశేరి
గాంచి కోటేరువేసి పద్మముల నాటి
ఎద్దుల మరల్చి నేవేగ యింటిదారి
వచ్చుచుండును మన కృషీనిలఁడు పురికి.

గీ. కంటకభూమి వాగలిచేతఁ బెకలించి
గొరిగుంటకచేత గుడురఁబరచి
తరుణతగాంచి చిత్తకమల నాటింది
వైపాటులను గొంత వరసఁజేయ
పచ్చని నునుపట్టుపొన్ననఁ బరగి భూ
వలయుంబు నిండె సంపదలునిండ
సస్యవృద్ధిఁ జేయ జాలినకాపు పి
ల్లదిగొ వడిసెలఁబట్టి యలన చిన్ని

గీ. చుంచెనైకక్క పట్టుల మరలవోలి
గొంతుసింహుక వరసె దానంతయేరి

నెడనాడల కలియక మంటుచుండె
వేగిరియేనిఁ బొలముల పీడనబల.

చ. మృదుమృదమంబునోడ మది
కింపను క్రావ్యపుకాటఁ బాడువా
సుదతి మనోహర మైన నున
మందిగఁబట్టి వియన భార గ
ద్దనయతిఁ గంతమెత్తి తమ
కంబున భారతనూతఁగూర్చి యొ
బొగలును గీర్తి శేషమయి
పోయిన పూర్వ స్వరాల్య కాంతిలో

ఉ. భాగతమాత నీత్రకృతి
భావము దుష్టిరిజూచి యెద్దెవో
పీడుడు గాంధీపుస్త్రుడిచె
విశ్వమయంబును భక్తతోడ నీ
భారతాదీర్ష రాట్నమునఁ
బట్టుక నూలు నడంపమండె నం
చారసజీమకల్లి ప్రణ
యంబునఁ బట్టుక పొటఁ బాడెమన.

అర్జునమృలాదా! భావపక్షపాతులారా!

కడపనుండలమున బద్వలుకాలాకాలో నా
క గ్రామమున వాగో కాటిమానల పుస్తకము
లకించెను. అందుఁ గొన్ని గ్రంథములు కలవు. అవి
యన్నియును సాంఘ్యుల నుపయోగములైనవియే యె
ని చెప్పక తప్పదు.

గీ. పావులూరి మల్లవామాత్య విరచితంబు
కీర్తనకావ్యము. దీనికి నామాంతరము గణితకావ్య
మనియున్నది. ఈ నామాంతరముతో దిగివడియున్నది

౨. విఘ్నేశ్వరదండకము. గెండు పుటలు
మాత్రమే యున్నది. ఈమండలములందుఁగల బడి
లలోఁ బ్రాతఃకాలము పఠించు నుపాటు గలదియే
కాని కొత్తదికాదు.

౩. రంగదండకము. సంస్కృత విరచితము.
పద్యవిధి విరచితంబున నట్టి భాషీయదండకమునొ
ది. ఇది కర్నూలుమండలమునఁగల ఉయ్యాలపాడి ల
ను గ్రామవాసి యగు నాచార్యశాస్త్రి విర
తము. ప్రాచీనమున చెప్పనమ్ముచు నీతిగొప్పము

ర. కొన్ని చాటుపద్యములు.

గ. బద్ధపద్యము.

ఓ. బాల్యకావ్యము వక్కాణము.

ఇత్యాదులు సమయములకుల ప్రస్తుతము
మానుషులను బాటులుచున్నవారు వక్కాణము లిద్దఱలోక
మునకుఁ బరిచయము నేమనెల మునకు నూహ జనించి
నందువఁ గ్రమముగ వ్రాయుచున్నాను. ఇందులకు

జన్మముఁ దెలిపించి చూపుచు పూర్వకీర్తిని వెల్లడి
పరిచియుండు గాక. గ్రంథానువాదమున నే వ్రాసిన
చున్నాఁడఁ గాని యందలి గుఱుటలకు సామా
నింపలేదు.

కవి
మానుషులకుఁ పరిపక్తు
25-1-25

పరిశీలనము చేసినవఁడు.
కావ్యసృష్టి, కవిభూషణ,
జనమంచి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు
కర్త

జాబులు వ్రాయు వక్కాణలు

[జనమంచి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు]

బలిజవారి వక్కాణ

స్వప్న సమస్త శ్రుతివన జనవివర విప్రుల
విజ్ఞాన వీర వీరావతార వీరసర్వంగ, వీరగయజ్, వీర
కీర్తి, వీరలక్ష్మీ నివాసంబైత. మూడుమూపులకును
మూలమూర్తియైన, గౌరీశ్వరదేవర కృపాకటాక్ష
వీక్షణాలంకారులను, వీరభక్త్యప్రతిపాలకులను, పం
చాక్షరీకృతి విప్రీర్ణ భూమంజులంబున, వీరకావన
గుణగణాలంకారులను, వీర బలిజ సమస్త ప్రతిపాల
కులను, రాజరాజోన్నతులను, నామకళింగము
లను, పౌరుష ద్రవ్య సంపద్యకాల వర్తమాన విశే
షంబు లెఱుంగవారలను, కార్యసిద్ధియొన పంచాం
గంబు గెలిచియు వారలను, బ్రహ్మమజ్జ దేవతజ్జ
మండ్రేయజ్జ భక్తిశేయజ్జ మనమ్యయజ్జ పంచమహా
యాజ్ఞంబుల నడిపించువారలను, నానావాక్యా
కర్తృయలందును, కుద్ధిగల వారలను, మిత్రభేదము
నొనర్చుచున్నవారు, లభ్యవాళన అనందకృత్యకారం
బులనియెను పంచతర్కియంబు లెఱుంగవచ్చిన వార
లను, పారిపరబ్రహ్మను శ్రీమూర్తి శరణాంబోజ
సేవకారులను, శ్రీవాణీశిరిబాది శక్తిక్రియ తరప్రసా
దకులను, కడపటి వేగవతి గోదావరీవర్ధిదాసింధు
కావరీవర్ధి కటికుంభద్రావమిద్యమభ్యుదయి మా

స్థాన సేవకులను, నానాకస్తు సంగ్రహణ నిపుం
కులు, శివివిద్యాంబు పారాణికేతహాస ధిటపరిహాస
గానుకాచి పరిహోసులను, సామదానశేవదంపతు
రునాను సమధుకాలును, మామోసాయేంద్రజాలను
పేర్కొడజాల సప్తోహనుభంగంధులను, చాకష్టని
ద్యాపవీనులను, పరసనాహిత్య పశ్యభాషాపారిశ్రే
యులను, సాహసభక్తమాన్యులను, రంగంగవిజయ
స్తోమాలను, కోయల మూర్ఖుల కోరికూడువారును,
బాహుబలిశ్రీములను, శరణాగతవ్రజపంజరులను, శర
ణార్థిగాయవారలను, ఆర్థులుండు వెతుక వేషిగాని
సచ్చేవారలను, సమయద్రోహగండరులను, సమయ
వేశ్యాభుజంజులను, పరసమయగర్వి నిర్దూమధారు
లను, పరసమయశివరి మార్తాంజలును, స్వసమయ
ప్రళయహంతకులను, కీరవిక్రమ కంఠీరవులను, దీన
జనకమునకు, పౌరుషసేవకు, మోక్షదాతానియ్యారను
మనులను, అచానానకగ్రగణ్యులను, శివాచారానకు
సంపన్నులను, శ్రీమద్దేశికవర్ణ గౌరీశ్వర దేవర వర్ణ
క్రిపాదపద్మాగాభకులయిన అభిరవ జంబూద్వీపవా
నిగ్రహ ఘటోపేత కునర్ణేంద్రియంబిరిందైత, వృత్తి
విశిష్టాక్షయ్యేంద్రులైన శ్రీతైలంబు దక్షిణదిగ్భాగము
పందొప్పమమ్మ, మలకాభరంజిట సుందకావన
క్రిపావేశ్వరదేవర మాక్కిమంజులమందు వ్రాసినవారు
నానాకృతి మాది మాన్యుల స్వదేశవరదేశీయులు

వానాదేశ అయ్యారి ముఖ్యమైన చాలుమాలసను ప్ర
పృథివిశెట్టి రాయనమంత్రిభాస్కరానుమోదులయిన
యాభై మారుదేశంవహానాడుగాలి, మితోబుట్టు
వులయిన తిథావిధగుని బిరువాడికు లయిన జలదుర్గం
పేరు సంకాసన శ్రీబసవేశ్వరదేవ మఖమంఠపరుం
దు రక్షణితిహాసనాసేనులై కూడి కూర్చున్న స్వదేశ
పంజేశ ఉభయ వానాదేశ అయ్యారి ముఖ్యమైన
చాలుమాలసను ప్రపృథివిశెట్టిరాయన మంత్రిభాస్క
రానుమోదులయిన యాభై మారుదేశంవహానాడు
గాను కరణాధిక, మేమున్ను కుంభం, మీసంబోసాతి
కయాల్కు వ్రాసుంది పంపినదా రావలెను.....

౨

బలిపవారివక్రాలు. రెండవవిధము

శ్రీమతుసుజనసిద్ధశివాచార సంపన్నలయిక,
గురులింగజంగుపాద తీర్థసేవకు లయిన, విభూతి
తృప్తాక్ష కవక మాలికాధారులయిన ఆచారానకు
అగ్రగణ్యులయిన, శివాచారము సంపన్ను లయిన,
పంచాక్షరీ మంత్రపఠన పరిపూర్ణహృదయము లయిన,
పంచాక్షర్య ప్రమాణజ్ఞులయిన, నితీకాక్షర్య ధురంధరు
లయిన, అనీతికాగ్యాజ్ఞానాలకు లయిన, పరసమయ
కోలాహలు లయిన, స్వసమసువిర్యాహతు లయిన,
అంగ వంగ కలింగ శక్తిర కాంభోజ కరహాట
మరాట భోజమచ్చలలాట మహర్ ఘాతరకర్నాట
కురు ఆంధ్ర కేరళ నూరసేవ మొదలయిన ఛప్పంహ్న
దేశాధీశ్వరు లయిన, అవశేషు మ గానర్పి దధిశీర
కుద్దోవకంబు లయెను సప్త సముదాల యందు
ప్రవర్తించ వేదోప నిపుణు లయిన, జంబూద్వీప
కాల్యాలివకాక క్రాందాదు లయెను సప్తద్వీపంబు
ల ప్రవర్తించు శేఫరు లయిన, వజ్ర విహార్య
గోమధిక పువ్యరాగ మరకత మాణిక్యంబు లని
యెడు వనరత్న వరీకుకు లయిన, వీరి చివాంబర
ధారులయిన శ్రీబసవేశ్వర సాంప్రదాయకు లయిన
మహామేధా మూల లయిన గౌరవార్థి యాభై మారు

రుదేశం మహానాడుగాలి, కమాంపురం యాభై మారు
రుదేశంవహానాడుగాను కరణాధిక.....

౩

గూఢముగా బాబులు వ్రాసే వక్ర గానకు
(లక్షగానకుగా) సూత్రము. అక్షర
సమాఖ్యలక్షణము

సామజ వేదకాస్త్రకర
శైలకరానల రంధ్రసాములక
వేములు వ్రాసి పంపిన ప్ర
వీణులు చూచి యజ్ఞాద్వి భూమి భృ
త్రామరసాన్ని బాణకరి
దంతల వ్రాయచులెక్క రెన్నువో,
తామటిమన్ను చుట్టుచును
దప్పక చూచిన గూఢ సంఖ్యలకు.

ఇందుకువ్యాఖ్యాసము:—టిక. పూర్వ
రానకు వొడ్డు.

సామజ ౧, వేద ౪, కాస్త్ర ౬, కర ౨,
శైల ౨, కర ౫, అవల ౩, రంధ్ర ౯, సామ ౧౫.
ఇతను ఉత్తరాక్షంవొడ్డు. అజ ౯, అద్వి ౪, భూమి
భృకు ౨, తార ౨, రస ౬, అన్ని ౩, బాణ ౫,
కరి ౧, దంతి ౧౫. ఈ ప్రకారము అక్షరాలు యెన్ని
కెమోది ఆ అక్షరాలు తిరిగి వ్రంపివ్రాసి ఉదివికె
ఆ గూఢమైన జాబు తెలిసివూరు. అందుల సంఖ్యానూ
త్రం యిది. పూర్వార్థము. ౧౮౬౨౨౩౫౯౧౦. ఉత్త
రాక్షము. ౯౪౭౨౬౩౫౯౧౦. ఇటువలె పూర్వార్థోత్త
రాక్షాలు విచారించి అక్షరాలు వ్రాసి చదునగా
సమర్పకమవుచు. అధాప్రకారంగా వ్రాసే ప్రకా
రం జాబు వ్రాసేది. ఈముదిటి పర్యావకు ఆజాబు
గూఢంగా వ్రాసే లక్షణమే. ఆజాబు మొదటిఅక్షర
ము అదిగాను యెనిమిదో అక్షరం పద్యంతం అక్ష
రాణు యెంచి ఆ అక్షరం ప్రతిజాబు పుట్టేది. విష
ము. సామజ యెనిమిదో అక్షరం వ్రాసేది. వేద

నాల్గో అక్షరం వ్రాసేది. కొత్త అక్షరం అక్షరం వ్రాసేది. కర అక్షరం వ్రాసేది. నై యే దో అక్షరము వ్రాసేది. కరా చిదో అక్షరము. ఇట్లే ఎరుస. ఈ ప్రకారం చరణ చరణం వ్రాసునట్లు వ్రాసేది. ఈ ప్రకారం లేకుండా తిరిగి ప్రతిబాబు వ్రాసే లక్షణము అభిప్రాయము తెలుసుకొనే మూర్తిము. అలా తొమ్మిదో అక్షరము మొదలగునవి. ఈ ప్రకారము అనుభవాలు పట్టి తిరిగి వ్రాసే మొదటివిధము ప్రకారం పాంక్తముగా అక్షరాలు జతకూడును. "అప్పుడు అందుల అభిప్రాయం లేకుండును"

అబకా మగయాచారా • జలబావదశంసపా
 తిసదానాగం పక్ష • యిత్యేతే రావదారిపి.
 ఇది యొక క్రమం.

తనభావమనానా వ్రాసే లక్షణము

మూయోపామక్షేపతైకల్లాఅమిలమ. నై
 కోట బయిరాయకు యిదివివాకువు మేమనాం
 బూగేవిరావండుదిరిం విటాపాతపక్షు గిరిత్తు
 సలి దుర్బుభివామసంవర్గర ఆర్విజ శుకెలు వ్రాయ
 చియిచ్చిన తనభావమనానా, క్యాదకు పవనానై
 దక్కుకువరంగు బయలుతాహిరాకు గాను అల
 హిసాయ గ.౨. ఛప్పన్న పట్నము అయిదు మాళ్ళు
 కల్యాయుచ్చివారం అదాదేవి కలుజాల వనూలతీగ
 కాసేది. చిగి వైలామాహీ కవ్యాలో సన్న
 జాలు కవ్యాలో.

శ్రీ సుబ్బానాయక రంగనాయక ప్రభువిషయనవరత్నముల

[దేవరాజ సుధీమణిగారు]

- శ్లో. శ్రీరాస్తాం వరంక్ష దీపకలికా శృంగారమా తస్యతీ
 సుబ్బానాయక రంగనాయక గృహీ నూర్యేష్టకాన్త్యజ్జ్వలా
 ప్రాకుక్తేషు శకాలిరాశి ముతకః స్వర్ణాగ్నిశృంగభృగూత్
 యామగ్న్యో రణులే తరాంమర వహూపీఠావతా శోక్యనా.
- శ్లో. అశ్వోద్వేల పూరాః సకలమహాసాం ఆక్రేతాన్తిప్రవోరాః
 ఆకాస్త్రాస్త్రాన్తి కూరాః కలిత సుర వదీహారిల్లాలవారాః
 శోభావ్యర్థాక తారావర కరవిసుక్షీర కర్పూరహారాః
 సుబ్బారంగత్వ విభోన్వర్ణి విలసితాః కుఠ్రకీర్త్యహారాః.
- శ్లో. తొల్లంపల్లవ్వణజలనిధిః పూర్ణిణాచస్త్ర విమ్బుః
 పుణ్యత్రేణి పరిణి వనం వెన్నలూర్వేట భాజాకు
 పాశోద్రేకోబహులర పసాం చెంతునాయకస్యతస్య
 సుబ్బానాయకప్రభుగయ మహా సా సిరంగపునాయాః.
- శ. క్రమంతుకుడు, సుబోన్నతుండు, కరుణా
 సింధుండు, సద్భుంధుడ
 త్యాహేద ప్రవనాకురూపుః దేవ్యుక
 వ్యుద్భుతిమా లాభుఃకు
 సామర్థ్యం వికసిత దివ్యుఃకు మహా
 సామర్థ్యమిష్టంకు మ
- భామాయండుల ప్రవ్వసాయకుడు
 సుబ్బానాయకంబారయన్.
 సి. సకలజనములః జల్లగాడు శోక
 బాంధవుండే శోక బాంధవుండు
 నిర్వల లక్ష్మితో నిర్వలః దగుపూరు
 దా శ్రీమంజుల పూజదే ప్రయంకు

ప్రజ్వలనానికి ప్రోచి కానది విలు
 దేవులందే విలుదేవులందు
 బహుశక్తినిగాంచి పరిభవజ్ఞుడును
 వాక్యమందే సుకైవాగ్మ్యమందు
 అమమమహాపాగదనవిరుఁ కజోదయఁ
 భోగకలధనళ భూరిక్తి
 వైదికోక్తమాగ్నవత్తి, న్యూనాయ
 చారుమూర్తి, విభవక్రవత్తి
 ౬. ఆమహనీయ తిమ్మః డల
 రాతరు వగ్రజభక్తిమందు నా
 రాముని విన్నతమ్ములను క
 రంబు సమాధితి రక్తిమందు నా
 రాముని మద్భుతమ్ములను ప
 రాక్రమ విభవము క్తియందు నా
 రాముని కత్తదమ్ములను
 రంభపనాముఁ డమేయధాముఁడై.
 ౭. ఉపయంతు నెవ్వని వదవారివిందంబు
 వంతు వృషాక్తి పురందరసము
 విహింబంబు నెవ్వని రంభవాగ రంగంబు
 వతుమంబా కారభావర్తవంబు
 విద్యుంబు నెవ్వని చారుతరాచాఃగ
 వివంజనను రమా విలసవంబు
 కలగి నెవ్వని కనునీయభావ వి
 లాసంబు కట్టవల్లసగరితు
 వరఁడు తనకాకు ముదమా రంబురాశి
 వియతోక్తి లాంతరక ర్తి ర్తి

వాయవంధోర కామినీ నగ్నకుసును
 పానుకులదైవ రంగవృ నాయవంతు.
 ౮. సోమార్కప్రతిమాం మూర్తులగుచున్
 సాంపారు నాథుఁడో
 భూమామృత్ సున్నజైకృత్యవ్యులగు
 బృహదాముడుఁ దమ్ములను
 విమాతీతిలాప వైభవమునో
 శ్రీవాభ చందరికా
 వాయవ్యంబునఁ బోలుదున్వలకరా
 సామ్రాజ్యధారయియై.
 ౯. సున్నమహాద్వీప పాగర సహితము
 భాగిరాసెం దాఁకఁ దనకుమంతు
 భాగిమహాపద్మ గతకర్ణికావీల
 నామేరు నెందాఁక వలకుమంతు
 మేరుసంకత కృతినరాజవార్మి నా
 నూగ్యంబు నెందాఁకఁ జాట్టుదిరుగు
 నూగ్యకరాల్లేవ వోభిరాకాకుడై.
 చంద్రుండు నెందాఁకఁ జదులఁ బరఁసుఁ
 ౧౦. దవకుమందు రంకిదాఁకఁకు వంకాభి
 కృద్ధిలో మహాస్థిద్ధిలో
 శ్రీసన్నుద్ధిలోడఁ కెందు నున్నానా
 రంగనాయ విభులు రాజనిభులు.
 ౧౧. మాకు దీప్తామనా దైవ్యమేరులార
 మాకుఁ గులకృద్ధియోఁ గాంతి మహిమలార
 మాకు పామ్రాజ్యమా జగన్నిత్రులార
 మాకు సుభమా సువర్ణజ్వల వోమలార.

నా తండ్రిని రక్షింపుము

[కొత్తపల్లి మార్యరావునాగు]

ఈవిష్ణుకథకు నే నమాయ, యోగ్యలేని, తనీ నాధింది కడప దైవమునఁ దమ దుష్కార్యమునకు, కమప్రయంబు, మాహానమి మిదలకు నేను తేముఁ దైవము మంధిరజ్ఞానంబిని. కలము వదిననే యొక్కటి వొకకను. కవివాదము కథలోని సంకల్పములకు బట్టి చూచుచోవలెకను, కత్తెను

దూలు—ఇట్లేదని వాచకరణము చేయబోయి
 కేడు ప్రార్థనము నాపుచున్న దని సందేహించినది.
 దివ్యగిరిలో మాదిమ్యుడు గంభయి లెన్చియైన
 ప్రాయశ్చయము గాని తిగిన పేరులు దొరక వని చెప్పి
 వాడు. పేరుగాని కథ నూచవలసిను. పేరులో
 నే జనులనాకర్షించు శక్తియిచ్చును. పేరులోనే
 భక్తి యుపేది యుండును—అతి విస్తరము కూడదు.
 ఇందు కృంగారి నున్నది. పీఠమున్నది. భయానక
 మున్నది. యదృశి మున్నది. కరుణరస మున్నది.
 తొందరగా వ్రాసుటచేత గాని వాచకరణమున హాస్య
 రసముగానో పీఠ్యముగానో కవలకు పీఠ్యము
 న్నున్నది. సహృదయుల నెల్లర వానిన్ని కథ యాంక్ష
 పెట్టునని తలంచుచు, సాహసించి యెక్కడనో
 కొంచెము మూలముంట్లుగొని, యల్లుగొను తీ.గవలె
 బ్రవరించు నని ముతలుపెట్టివాడను. చెప్పబోవు
 వది యొకటి, చెప్పబడి యొక్కటి—పేరమని
 పెట్టకలమునా యని. తొలక కథ ముతలుపెట్టి
 తని-సందేహమున వొక్కచో “వాతొడివి రక్షిం
 త్తు” మని యొకరొకరితో నవివ మాట గక్కగా
 ముందునని మువకు సమాధానమై దానినే క్షిప్ర
 దు లెట్టివాడను.

మన దేశములో బూర్వమునుండియు త్పత్తి
 యలుల లేక రాజులు-సర్వసామాన్యముగాఁ బ్రభు
 త్వులు కన్పాస్త్రవేత్తలు, వాయుభోషణీవులునగా
 నున్నారు. రాజులవృత్తి ప్రామాణ్యము వాయుధాగర
 ములు, సామాగరికము ప్రసిద్ధముగా నుండెను. గజర
 ములు, జగవతులు, వరపతులు, మహాపతులు, అశ్వ
 ములు విశ్లేషదీర్ఘ ప్రసిద్ధికెక్కిన ప్రభువులు మన
 దేశమునఁ బ్రకాశమై జీవులండిరి. యావ్వాగు.
 కళింగదేశమున కొక్కప్పుడు రాజధాని యేదో
 వాద్యులతో యెఱుంగరాదు “వారిదిటి కల్పట్ట
 వాద్యులతో దిగిన సమాధ్రము నొద్దువ నన్ను కేవు
 వట్టణము నించుకొ దీర్వనములో నన్ను గాల్ వట్ట
 మన ప్రాంతిగోవాదీయదలములోని కల్పట్ట యను
 ప్రాయశ్చయమున గడచి మిమ్ము విడిచిరి, నీ

సూగించుచున్నాను. మీరు యోగివు డని యెప్పుడు
 రాజధాని వగు మేనమో యు వెనుకబోయెను. (ఈ
 రెండట, పేరొడుగు కథమృతమే వినుడు—
 కథమృత మెందు కని ప్రశ్నింతురా—మనప్రార్థ
 ముకలింగకాష్ట్రమో దువరాష్ట్రమోనాని యొకరి
 వర్సిది విజిత యాశ్చర్యపించివారు. ఎవ్వరినని యెప్పు
 దును మానగూడదు. అదేకములో రాజగిరి యను
 పురము గలగు. అందుఁ జంద్రవదను బలకాల్పి—
 కాల్పిప్రసిద్ధుడు వరు రాజుండెను. దిక్పాతకేత
 నకు దిండకూత్ర పెదలెను. కలకమును జయించి
 తనధీశు వకులతేనీగొని యారాజవసుఁ గుడియ
 మునుజుట్టి భీమప్రాగుని, ఆనిచెల్లెని రాధను, రా
 ధకుఁ బెంపిటిగా విశ్వగుంఁబడిన గోవిందాధికా
 ప్రసి-మణిగొంద బుక్కతో భీమమును పట్టి తనతో
 దీసికొని వచ్చెను. ఇట్లు చేసినఁ గలకమునా కల
 కాలముఁ దనకు లొంగి యుండునని యెంచెను. దీనిని
 తేష్టనా మందుతో చెవిబట్టుట యందులో గాని,
 వాద్యులమంతన వారిం దిలచు కొన్నపుడు వది
 వాడు గుండెను కొట్టుకొనుచు తిరిగెడులను బంధు
 వులను-జన్మభూమిని తొలగించి. దేశముగానిదేశము
 కొనివచ్చుట-తెచ్చివారి కెట్లుండునో గాని వచ్చివ
 వారి కెట్లుండునని యాలోచించితిమా-అగమ్యగోచ
 రముగా నుండునని కవలబాను. దోషులను ద్విపాత
 రము పంపులలోను నిర్దోషులను జన్మసావము విడిచి
 చి తెచ్చుటలోను భేదము కలదు.

రాజగిరి యల్లులకి దూరమున నుండెగానె
 చందముడు, భీమప్రాగుడు మొదలగు వారిని గొలు
 మలతో బంధించి వాద్యధ్వజులతో జయపతాకము
 ముండేనుండునై నడువ నూరేగించి కొలువఁ దెచ్చు
 యానతిన్ని వగరువకుఁ జని బురుజెక్కి తన దీ
 ప్తురికిఁ బాఠించసాగెను. దీరేగింపులో వొంటి
 లను నేలీటులు కన్పాస్త్ర పాణులై వారిని బం
 యుండిరి. పురము పీఠము జననమ్మర్థముగా నుండె
 ను. తమచోదా జనుమయి వచ్చెనను బంధించినను
 తో యేకా కల్పమున వచ్చెను. వచ్చెను. వచ్చెను.

విజయదశమికి రాజాష్టమివఱకు నాయాధిపతి
 పూజపాఠము భావాలపరమము వివేచనముగా జరఱు
 యును. చందమామ దుర్బలమైన వారానికి సమర్థ
 పట్టు వలసివెను. దైవశక్తియన ముగ్ధునిమాత్రమును
 భీమరాక్షసునితో జరి యొచ్చును. ఇప్పుడు లేవన్నత
 పాత్రయందు కలయికదలపించుచు వివేచనశక్తి
 ముందెట్లు మనో మాదలను నిలువన కుతూహలమున
 గొప్ప చిన్న చిన్న పట్టుపట్టినలాగు బోడిది యీ
 యానాకు పరిచయముగా కాలని వదిలివెచ్చెను.
 ముగ్ధుని భీమరాక్షసుని గోపనానునకును వలకలుప
 చోయెను గాని యిది యేమి! కన్నుపోయిన గాలు
 పోయిన నెవ్వరుపూట యని యగురుడును దిగిపట్ట
 కించిరి. ముగ్ధుని దిగిపట్టించిరిన నేరము రాజాష్టమ
 ముగియినది. భీమరాక్షసుని రక్కసుల విడిచిపట్టునుని
 యాజ్ఞయలు- యింతలో నెవ్వరో తెచ్చిరి. పాత్రు
 కిద్దఱును రెండగ్నిహోత్రములనరె మంతుకుండ నె
 త్వయను వారియొద్దకి కీరితేపోయిరి. పేరు చెప్ప
 కుండ నేను చాటవైచామన్న ముగ్ధునిమాత్రముగ డిల్లు
 రాజాష్టమ ముగ్ధునికి బోధించెను.

ఈభీమని కావనము తీర్పుట కుపాయ మిది.
 గొప్పివాళ్లు జరిగినది మఱచినట్లు నటించి యొక్క
 వాడు కువకు వాయన్యునిట్లున నున్న గొండ
 రాజాష్టమై జగదాధిపతిని పేరుపెట్టి, భీమరాక్షసుడు
 వాయుకుడుగా మత్స్యకేదరమును బంపుట యు మన
 గణ్య కుత్యమున నేలానదీపీరవర్తకము ప్రంతలో
 వీరిని కనువిచ్చి యొక్కవార మన మూలబలము
 నెన్నుడి పోయి యా యాసందగ్గస్థమునుండి వానిని
 బ్రెటికిరాకుండ నిగ్గుంధియట లేపు. రెండవరక్కల
 వది, యొక్కరక్కలను నొందవలయు. మనము క
 పాదపలకిని దొక్కరక్కయే కావున పీరిని బం
 దించుట కిది మంచి యొక్క మని చందము మెదం
 బులెను. ఈపాత్రయను చెప్పిన పీడి యెట్లు చేతు
 నునుగో యట్లు చేతునని ముగ్ధుని పుత్రుడే రాజా
 నియోగించెను. కటకపురినుండి వచ్చినవారు కొద్ది
 నుండినవను బుద్ధికాలము, మెదతులు, బుద్ధి

నెట్లు పట్టుపట్టినది యగునవలెను. విశ్వమేలనవలె
 దశ్యునిమనుచును. కాలవైచిత్ర్యమున ముగ్ధుని కు
 తూరు: దివ్యోన్నతమైన మత్స్యకేదరు జన్మల
 లోఁ బెట్టినాడు. మూడురక్కల మార్గములేదు.
 ఒక్కరక్క నేవనుగిగి ముగ్ధునిమాత్రము యాన
 మాన్యమున నుండి పోవకుండ నెవ్వరో నున్నది. న
 టినియ మూది దండములు బొల్లరట్టులును గలభృ
 పాత్రులకు నూచులుబిగినవరి తేరినవి. విద్యైక్తి
 దూరమాగ్ధమును వెంకంచెను, ఏలబడియూని యద్దరి
 కేగిన నేమగనని కొండలు, నేలుచాటులు మట్టు
 గ్రోవ. లోయదిగిపోయెను. కొండలు- లోయ
 వము- తలఁపొడి- భీమరాక్షసుడు చెల్లబోనుండి
 వారికిని మోములు గుఱులు పేనుమంతుడు, లోక
 లికి గాతులు నాకులు ననులుమంతుడు, దైవ్యము
 విడువకు: దని ముందటకు బోధించెను.

ముగ్ధునిపుత్రుడైట్టికొక వాల్లదివములు పిల్చి
 తిమా పాత్రవర్తము తినుకు ఒక్క చిక్కువని నెట్టి
 యూహ చేసెను. ఒక్కవారిని నిండు వెచ్చలరేయి
 చేయి యడుగులలోఁగుగల లోతువన దను కనుకూల
 ముగా నున్న యొక్క మద్దిగిమ్ముకు వేయించిన
 పగ్గములఁజేలగ్నబ్బి గజముగజము దూరములో గట్ట
 ముక్కలు మెట్టుగా ప్రచ్చికోనుచు గోపినాథపా
 త్రుడు ముందు, తర్వాత భీమరాక్షసుడు ప్రాడు
 చక్కఁజేయెను- ఒక్కరొక్కరొక్కరుగ వందల
 చెల్లవాలునప్పటికి బ్రంతలోనుండి వంత యుడిగి విగి
 రాజగిరి మార్గము కట్టించి తమవారిని నడిపించెను.
 పురముచేరి కొవమలొక గర్తులు దూసికొని చంజునని
 నివాసమునకు వడువసాగిరి. ముందు భీమరాక్షసుడు
 భీమునినరె గర్తినపించుచు నులునుమండెను.
 అల్లంకిదూరమున దుర్గమావించి శిలంపు ప్రాతమునా
 నుండినట్లు కనుగొన్నది. శిలంపు యొక్కడ లేచెన
 సంజిసిందినా. కుతూహల నపిచిపోయి పాత్రునిచేయి
 పట్టుకొని "పాత్రునిని చిక్కెంపు" యని యెచ్చిపడి
 పీరిండి కేమివచ్చిన దని పాత్రు: పికిగను. అప్పు
 యని కుర్చి పడితను. ఎవ్వరీయ: యని నామానమున

నీళ్లు దానికి మూలము. నాచేత దీనిని పంపించు
 మన్న మంత్రికుమారుడు నీవు నీవారు వానిని
 దిశకుఁబోయివినవ నాకొడివిబట్టి చెఱిలోవైదివాఁ
 డు. ఆకవిగ్రామియైతఁడు రాజు. ఆతఁడు నీవె
 టనే వచ్చివాఁడు. నేనిపుడు గడ్డికలకమునుగాను.

పాత్రుల క్షిణకు నీవంటిని ములుకులకలె
 వివలదీవరి. చెఱిపాల గుమ్మముకడకు వెల్లి నిలిచి.
 కలఁపులు తెఱచినకు ద్వారపాలకు మిన్నకుంటి.
 తిరుగఁబడిన మంత్రిధలులను మౌరము నలకి. చెం
 నుని లైటికి దీసిరి. రాజధనమువను గొనివచ్చి
 వానిమట్టుఁ గలకబలముకు గావగియుండిరి.

మంత్రిపుత్రుఁడు మోసపోయి తిరిగి యం
 కలో వచ్చెను. తనముక్తిను వ్యర్థమయ్యెనని నింతం
 చెను. భీమపాత్రుని కౌగ్యులు లోకముకడ విదితము
 కాఁజొచ్చెను. ఒక్కఁడు సహ్యాత్మిత్వముగా
 నున్నాడనఁ గొంతఱు మన మెఱియును. మంత్రి
 కుమారువకుఁ దోపలేను. పిల్లి పులి నేమిచెకుఁగలను.
 గాని, నక్క నీంహమును జంపినదా! నన్నుఁ
 గూడను. ఒక యవికానియర భృశ్యునిచే నిదివి
 చు నంకమని ముక్కువొద్ద నేదో వాసనమాలి చం
 పించెను. తర్వాత, మల్లవారి మొరలకు గకు
 మన్నుములలో దిగుట భీమపాత్రుఁడు చిల్లఁగిపెట్టి
 జతులఁ జంపునని ప్రవాచకు పుట్టించెను. రాజు రికఁ
 చే చంపివాడని లోకము నమ్మి. రాజపుత్రికొందిన
 మంత్రి వానివరాఁడయ్యెను. మంత్రికుమారుఁ డిపు
 డు నిరంకుషుఁ డయ్యెను.

భీమపాత్రునిబట్టి బహిరంగక్షులమున జంపు
 వట్టుతెగవు పుట్టించెను. ఎంతవచ్చెనను పాత్రుని
 సక్యవాక్యము లెవ్వరును నమ్మరైరి. గుడకు వాని
 నీంహములను నోనులలో పెట్టి తెచ్చింది పాత్రుని
 వాని కగ్రపఱిచి చంపుటకు యత్నించిరి. మాతవచ్చి
 రకుమారుడో కాని యెల్లవారికీ గడుపులు గగఁగి
 పోవుచున్నది. కట్టెట్టలో పాత్రుని రంగమధ్యము
 నకుఁ బ్రోసిరి. సింగముల బోసులు తెఱపుడని మం
 త్రికుమారుఁ డాహ్వానించెను. గాని పిల్లి మెదలోఁ గం

టగట్టునొక కవలపలేను. మంత్రికుమారుఁడువచ్చి
 బోనుకడ నిలిచి డిఁ తెఱచిచేయుడు తెఱచిచేయుఁ
 డని యాజమును. వాని భయము నేను దెఱుకునని
 పాత్రుఁడు మంత్రిపుత్రుని పాపాడించి పట్టుకొన
 మీఁదికెత్తి యీ దుర్గాపుడే కుప్పివాఁడు. నే
 నెఱుఁగను. నన్నింతకుఁ జచ్చినవాఁ డీ దుమ్మఁజే
 వీని నడిగి సత్యము తెలిసికొని ఏమ్యుట నన్ను విధి
 తుఁడు. లేకా వీరిని మిమ్ము నేన యిహింగమల
 వాఁడఁ బెట్టెనని చెప్పెను. భర్యాధికారి తప్ప
 పక్కిని యందఱును బించియుములు ముడిదిరి. మం
 త్రితనముఁడు మొనరిసించియుఁ దన దుష్కార్య
 మలను నిలిపించెను. అప్పురా యగత్తి మెంతటి
 సక్యమునలె నెంతకాలము దాగింది. అని యెల్లవారు
 వింతపడిరి. మంత్రి తలవంచెను. అనివి కుమారుని
 ప్రాణములు పోయినవేనా ఎంతలోఁ గోలలోనుండి
 గోపికాధపాత్రుఁడు రాధ, దుర్గ, లోకుప్పముఁ బయ
 వెత్తి యక్కడికి వచ్చిరి. కాలమిక్కఁ తెప్ప
 పాటులోఁ బాయుమా అరుకు. ఎంతకు వచ్చినది.
 యెట్లయినది. మంత్రికుమారుని కుత్సాత్రములకు
 తెలియిచ్చిన మంగళిని నిందించిరి. దుర్గకు రాజ్య
 మిచ్చిరి. నేను భీమపాత్రుని నలదిరివనన ననివితో
 వామెకుఁ బరిణయము చేయించిరి.

తన యభిమానపు కెల్లఁగి దుర్గయే దెప్పి
 గూఁగముల గోపికాధపాత్రునితోఁ పెట్టిచేయించెను.
 భీమపాత్రు డు గాఁజియఁజేరి, గుణవంతుడు. కు
 లీనుఁడు, బలశంకుఁడు సుసహాయుఁడు నగుటచే
 మంత్రికుమారుడి దుష్టత్వము చేప్తులు మఱునాయ
 కయ్యెను. దుర్గునఁ దండ్రి దుష్టచరణమునున్నాన
 విచారము తప్ప నేఱువిచారము లేకుండెను.

భీమపాత్రుఁడు అన్నమూర్తిగల యభిమాన
 మునఁ జంపమనిచేఁ దను రాష్ట్రమునకుఁగడిగిన న్యాయ
 తను బోగొట్టి తన దేశవస్తువులకు స్వతంత్ర పురుష
 నుగాఁ జేయఁగలిగెను.

(తెంపైవైదివాఁడని తెగదలకు.

ద్రావిడ భాషలు

[మహాభాష్యం నుల్పారాయణగారు ని. వ. ఎల్. టి.]

ద్రావిడభాషలు దేశమంతటను వ్యాపించి యున్నాయి. గాని వీరందఱునూ ద్రావిడభాషలు మాట్లాడుటలేదు. ఉత్తరదేశమందు వీరు చాలమంది ఆర్యులవలననే గనుక తమ ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమునకా పాదుకున్నమాత్రము వీరిని నామముల భాషల వనలం బించి తమ భాషలను కోల్పోయిరి. ద్రావిడులే, ద్రావిడ, ముందా యను నొక రెండు భాషా ముఠులభాషలను మాట్లాడువారు. ఈ ద్రావిడులు మూలకరీర సాన్నిధ్యముగల వారగుటనట్టి వీరి భాష లకుగూడా పరిస్పరిసంబంధ ముండునెమాయని కొం దకు పండితులు అభిప్రాయపడిరి. ఏకతభిప్రాయము సాధము పూర్వమైన పరిశోధన ప్రభుత్వమువారు మనదేశభాషాపరిక్షణులచేసి నిఖండము చూడగా, నిట్టి యభిప్రాయమున కాధారము లేదనిన్ని ఈయూహా సాధుత్వ గాదనిన్ని, సిద్ధాంతము చేయబడినది. గంధి ప్రకరణముగాని, శబ్దరూపముగాని శబ్దాలము గాని దీనిని చూచి నాద్రావిడభాషలకునూ, ముం దాభాషలకునూ సంబంధ మేమియు కనబడదు. ఉచ్చారణ, లింగభేదముచన, విభిక్తులు, కర్మక్రియల పరిబంధనాదన, సంఖ్యా వాచకప్రకరణము, క్రియా

రూపములు, కర్తృమాచన, కర్మకాలము, అను వీటి యన్నటియందును యారెండుభాషలకునూ వ్యత్యాసము కలదు. యారెండిటికినిగల కొద్ది సామాన్య భిన్నములనూ ప్రపంచమందు ఏరెండుభాషలవైకము ఉన్నవి. ద్రావిడులుజాతిత్వభేద రహితులయ్యారన, విభిన్నమైన భాషాకుటుంబ స్వీకరణ మెట్లుమాట్లాడ నుద్ధిష్టించినదో జాతిత్వైకత్యాస్త్రవేత్తలు నిర్ణయించదురుగాక. భాషా నిర్వ్యాస్త్రవేత్తలు ద్రావిడ భాషలని యను వాదని మనము ఇక పరిశీలించుదము. ఈభాషలు దక్షిణ యండియానుండనూ, మధ్య యండియా కొండలందును వాడుకయందున్నవి. రెండుభాషలు ముందాభాషల కిరుగుపొరుగున చోటానాగవుారు, సంతాల్పూర్జనాలయందునూ యన్నవి. బ్రాహ్మీ యను మరొకటి వాయవ్యమందు బెలూచిస్థానముందున్నది. దక్షిణ యండియాలో వాడుకయందున్న రెండు గొప్ప భాషల నెరిగియు సంస్కృతగ్రంథకర్తలు యాభాష నెరంగరైరి. దక్షిణ యండియానుండు ఆంధ్రభాషను (ఇసుక తెలుగు) ద్రావిడభాషను (విగిలినవి) వీరెరుగుదురు. ఇప్పటి వాడుకభాషల విభజన యీరీతిగా యున్నది. మాట్లాడు జనసంఖ్య (1901జనాభా)

1 ద్రావిడభాషలు.

శివశిము—	16, 525, 500.
మళయాళం—	6, 0 29, 904.
కన్నడము—	10, 865, 047.
కొడగు—	39, 191.
తూలూ—	535, 210.
తోడా—	805.
కోలూ—	1, 800.
కురుఖు—	592, 351.
మాల్టో—	80, 777.

2 మధ్యభాషలు. గాండు, మొడల గున? —

1, 133, 974.

3 ఆంధ్రభాషలు.

తెలుగు—	20, 030, 872.
కంధు—	494, 099.
కొలామీ—	1, 805.

4 బ్రాహ్మీ—

46, 589.

మొత్తం 33, 514, 523 గున.

ద్రావిడ భాషల ముఖ్య సామ్య లక్షణములు, చెప్పి పురాణభాష పరిచాలన యను చిన్న పాఠమునుండి ఎత్తి వ్రాముచున్నాను. "ప్రాణము లేని వస్తు" వలె పేర్లును, జ్ఞానములేని జంతువుల పేర్లును, ద్రావిడ భాషలందు అనువాద్యకంబులందును, స్త్రీ పుం లింగ విరుత్తా, ప్రభువులకు మైకంబన నర్హులగుచుండును, ప్రభువులకు మైక వచన సర్వనా ముములు కలుపుటవల్ల పుట్టిన విశేషణము లందునూ, ప్రభువులకు మైక వచనక్రియలయగునూ కావనలను. తక్కిన పోల్ల మొగ, అవి చును పుష్పముల పదములు ప్రత్యేకముగా వాడుటవల్ల లింగభేదము కలిగి యును. యాభాషలయందు నామముల గూఢము విభక్తి ప్రత్యయములచే నిర్ధింపను. తొమ్మిది క్రియలునూ, వివచిత పీలగు యంత్య ప్రత్యయములునూ రూపానిధి కలిగియును. అనువాద్యములకు ఒహువచనము అయిదు. అదిష్ట ప్రత్యయములకు బదులు అంత్య ప్రత్యయములు వాడుక కలదు. విశేషణము: కులింగ వచన పురుషములు లేవు. ఇండో యూరపియను భాషలకునూ, వీటికిని గల ముఖ్యమైన భేదలక్షణము యాదిహవీరిని యున్నది. వీటియందు విశేషణము లకు గాను శత్రుత్వ జన్యక్రియా రూపములు వాడు కుదురు. వీలైనంతవట్టుకు విశేషణము లనలకు నుల వాచకవిశేష్యముల వాడుక మూ వేరుదురు. యా భాషలకునూ ముండాభాషలకునూ, సమాసముగా భోక్తృ విశేషగుణమున్నది. అది యేదనగా ఉత్తమ త్రుదవ బహువచనరూపములు రెండుండుట. మేము, మనము యనువట్లు. యాభాషలందు కన్యశీప్రయోగములేదు. 'వసు' అను పదము మొదలగు వానిచే అయ్యర్థము తెలియజేయుచుండున్నది. పదయనిగిం అనుభవించుట యని అర్థము. ఇండో యూరపియను భాషలకు విలక్షణముగ వీటియందు సమాశ్చయము అంత్య బదులుగా శత్రుత్వక్రియారూపములు వాడుక యందున్నవి. వీటియందు సజ్జాత్యనందుక్రియారూపములు ప్రత్యేకముగా వున్నవి. అనుబదములకు శత్రుత్వజన్యక్రియారూప విశేష్యములకు వాడుదురు.

ఈవిశేష్యములు, అయా క్రియారూపములకు సర్వ నామములకు కలఁపుటవల్ల సుభవించుచున్నవి. యా అజగామసు. యనుటకు విచ్చినవాడు, యశ్శిదాతి సు. యనుటకు సంతోషించ జేయువాడు మొదలగు మోక్షముగా ఈభాషలందు వాడుచున్నాను.

తమిళము

దక్షిణయిండియా యందు మైసూరు వర్సిన కనుముల పర్మనూ వర్సినముగను చెన్నపట్నం కున్ననూ ఉత్తరముగనూ తూర్పుంకునూ యాభాష కలదు. అరవమున దింకి నామాంతినిను. సింహళదీ పరుం దుత్తమున యాభాష నాక కయంగున్నది. 1901 జనాభా ప్రకారం సింహళదీలయను అరవవారి సంఖ్య 954, 1335. యంకా యితర ప్రదేశములందు (బాల్చియో, ముచిప్రా) కూడనూ వీరు కూర్చులుగా వ్యాపించియున్నాడు. దేశముం దంతటనూ వీరు చిన్న చిన్న ఉద్యోగములకు నాథులను చెదిరి యు న్నాగు. ద్రావిడ భాషలలో నిదిమిక్కిలి ప్రాచీనమైనది. మిక్కిలి గొప్పది. మిక్కిలి సుసంబద్ధమైనది. దీని శబ్దకాలము మోడు. గ్రంథరచన మిక్కిలి ప్రాచీనకాలమునందీ యున్నది. దీనియందు విస్తారమైన వాక్యములున్నవి. గ్రాంథిక భాషకు పూర్వమున నర్థము గల మేను అని పేరు. వాడుక భాషకు మోలు యను నర్థము గల కొడుము తేక కొడును యని పేరు. వ్యవహారభాష విశేషరూపములు పేర్కొనదగినవి చాలతక్కువ. 'తమిళ' 'ద్రావిడ' యను రెండు పదములును ద్రావిడ (ళ) యను పదముయొక్క వికృతములు. ఈభాషకు ప్రత్యేకలిపి కలదు.

మళయాళము

తమిళమునకు మళయాళము మాతనకాదు. తొమ్మిదవ శతాబ్దముం దిది యుత్పన్నమైనది. మల బారు తీరమందు దీని ప్రచారము. కూర్గలో వాడుక యందున్న దేరగా యనునది దీని విశేషరూపము. దీని ముఖ్యలక్షణము లేనియనగా (1) క్రియా రూపములందు పురుషము నూర్చించి ప్రత్యయములు.

కొన్ని జనసంఘములందు తప్ప, నశించుటయునూ (2) సంస్కృతమునుంచి గ్రహించబడిన పదముల సంఖ్య విస్తారముగ నుండుటయునూ అయి యున్నది. దీని యందు గొప్ప వాఙ్మయమున్నది. దక్షిణ మండియ లో సంస్కృత పుస్తకములు వ్రాయుట కుపయోగించెడి గ్రంథలిపియే దీని లిపియను అయియున్నది.

కన్నడము

ఇది మైసూరునందునూ, దాని దగ్గరకున్న కనుమలందును, బొంబాయి రాజధాని దక్షిణభాగములందును, వాడుకలో నున్నది. దీనియందు కూడా గొప్పవాఙ్మయమున్నది. దీని లిపి తెలుగులిపికి విక్రిలి సంబంధించినది. దీనికి రెండు విశేషరూపములున్నవి. ఒడగా, కురుంబా యను నీ రెండునూ నీలగిరియందు వాడుకలో నున్నవి.

కొడగు

కూర్గనందు భావయ్యన కొడగు యను పది కన్నడభాషా విశేషరూపముని కొండరు పండితు లభిప్రాయపడుచున్నారు.

తెలులు

దక్షిణకకరా జ్జిల్లాలో కొంతభాగమందు వాడుకలో నున్న తెలు యను భాషకునూ కన్నడ మానకునూ మధ్యస్థమై కొడగుయన్నది.

తోడ, కొట

నీలగిరిలందు కొన్ని జనసంఘము లీ రెంటిని మాట్లాడుదురు.

కురుఖు

బొటనాగపూర్మందునూ, దాని సమీప మండలి మధ్యపరగణాల యందునూ వ్రావిడిజనసంఘములచే కురుఖు లేక ఒరాయోను అనుభాష మాట్లాడుదురున్నది ఇది వ్రావిడభాషలలో ప్రాచీన తమిళముతోను ప్రాచీన కన్నడముతోను సంబంధించి యున్నట్లు మరీ నేటితోను సంబంధము లేదు. మా

లగులునూ, తామనూ కవరాజ్జిల్లానుంచి యున్నట్లుకు వచ్చినట్లు వారే చెప్పుదురు. ఒరాయోను జనులకు సంబంధించిన మూలరచన జనసంఘము.

మూల్

ఉత్తరమున గంగాతీరమున రాజమహాలలో నున్నారు. వీరిభాష మూల్ యీ రెంటియందును వాఙ్మయము గాని, వర్ణక్రమము గాని లేదు కోమ ను లిపి యిప్పుడు వాడుకయందున్నది.

గాండు

మధ్యయండియా కొండలలో నీ భాష వాడుకయందున్నది. గాండు లనేకులు తమ స్వభాషను విశవాది ఆర్యభాషల కవలించిరి. నిజమైన గాండుభాష వ్రావిడి ఆంధ్రభాషలకు మధ్యస్థమైతి. దీనికి యనేక విశేషరూపము లున్నవి. దీనికి లిపి లేదు. వాఙ్మయము లేదు.

తెలుగు

ఆంధ్రభాషలలో ముఖ్యమైనది తెలుగు. చెన్నపట్టణమునుండి, ఒరిస్సావర్క్కునూ తూర్పుయిండియా యందు దీని ప్రచారము. నైజాము రాజ్యముందు కూర్చున్ననూ, మధ్యపరగణాలయందు దక్షిణముగా చెరారువర్క్కునూ గూడ దీని వాడుకగలదు. దీనియందు గొప్పవాఙ్మయమున్నది. దీనిలిపి లేదనాగ రీతిపి సంబంధించియున్నది. (2) అనేక వక్రలేఖ లుండుటకు (1) ఒరియూయందువలె, వ్రాటియోట్ల మొద పూర్వము ఘటములతోఁ నిది వ్రాయుట కారణము.

కంఘ

కంఘ లేక కుయీ యనునది ఒరిస్సాలో కొండవాళ్ళు మాట్లాడుతూ. యిదిన్నీ

కొలామీ

కొలామీ యనునదిన్నీ ఇంకను వేరొకవంతు లీ కొన్ని చిత్తభాషలునూ న్నట్టి చెందలేదు.

[బ్రాహ్మాయా

బ్రాహ్మాయానునది వృద్ధి లొండక పోయినను తెలుద్దిస్తానుమధ్య ఉన్నక ప్రదేశమందు నాది కలా మున్నది. ఇతరసంపర్కము లేకపోవుటచే విని వ్యతిరిక్త్యక్తి లొందినది. యాభావ మాట్లాడువాడు జాత్యిమందు బ్రావిడులకు సంబంధమేమియూ కనుపర్యక పోయిననూ, యాభావ ప్రాదభావములుటకు సందేహములేదు. జాత్యిరిక్తివ్యాప్త్యవేద్యలు బ్రావిడభావము మాట్లాడెడుజనులు యిండియాకు దోమార్గమున వచ్చిరో యింకనూ నిర్ణయించలేదు. కొండలు వీరు వాయవ్యములకుంచి వచ్చిరినీయు చురికొందరు యవ్వకు ఇండియను సముద్రముచే నుండివేయబడిన పూర్వపు లెమూరియన్ఫండిము నుంచి దక్షిణమార్గమున వీరు వచ్చిరినీయు చెప్పుదు

వారు లెమూరియన్ఫండి మునునది దక్షిణవే కర్మ నుయినది. వాయవ్యము నుండియే బ్రావిడమునకు దినుకు వచ్చియెడల, బ్రాహ్మాయాలు నిజమున వచ్చిననూ లేక దక్షిణమునుండియే బ్రావిడులు ఇండియా ప్రవేశించిన యిత్యే; బ్రాహ్మాయాలు తెలుపుచుండట వచ్చిన వారగుదురు. ఏవిధము లేక తెలిసనూ వీరిని పరీక్షించిన యెడల నిజమైన బ్రావిడులు జాత్యిరిక్తియు తెలియును. తక్కిన బ్రావిడులు ఇతరప్రాకృత జనుల సంపర్కము చేత సుల్యులైరి. ముఖ్యముగా నుండలు వీరు కలిసిపోయిరి. ఇట్టిజంకగము జరిగిన దని భాషాయనా వ్యక్తమిచ్చు గోచరించినది. ఇలా పరిశీలించుట కర్హమైనదియను.

మహా ప్రము

ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి

[దిలుకూరి నారాయణరావుగారు యమ్. ఎ. యల్. టి.]

(గతపది కానుబంధము)

8. 'అపీరమబంధక స్వాస్థ్యక్షౌణ్డో' గతి పీరిస్త్ర' యను మూతము ప్రకారము 'అప' ధాన్య గ్రంథమున 'కల' యను వసుబంధము భవిష్యద్గ్రంథమున నిధింపఁబడుచుండగా భారతమున 'పలుకును' 'లేయు యు' 'అస్సాదింతు' అని యారీతిగానే గూఢములు కావనప్పుచున్నవి. ఇవి వన్నయ మతమునకు తిరుద్దము—కన్నయ 'కలా' ను బంధమున వార లేదు. దీనికిని (2) క్రిందవాకినదే సమాధానము. 'కలా'నుబంధము మేదిదియనియు పంతులువాడు చూపినది యనవచ్చును అనియు తెలుంగునది. ఉదాహరణములు పెక్కు లగుటచే కొన్నిటికే యగుట కావలెను.

అది vii. 31 "అంశింశం శోభదశనిశం గాతకశిల్ప వర్తకాని మోహదశనిధియచేయక గుణవర్తకాని"

సభా i. 285. "అయినను నీవచనము సేయించ గలవారము"

అర iii. 364 "విశేషగుణులైరి" గాని చుచు వచ్చుకాళి గావించగలవారములు గౌరవ యుక్తిక" (తదగ్గము?)

4 "అద్యోక్రియగుభూతార్థ ద్యోతనమాద్య గం వివాదాన్" "

"సర్వక్రాజ్యత్కార్యమిచ్ఛేషం యస్యైతి కక్పతికేద్య"

ఇందు మొదటివానిని బట్టి వదానిని తెలుగున యవారమునాడని తెలియుచున్నది. కాని మొదవదానిని బట్టి ద్రుక్షప్రకృతియుల కంటే పెరుగు యవారమున కచ్చుకరై సంకటము కార్యములను గునది యని చెప్పు బడినది. కావున కల్పకానందమునకును భాగ్యకామమునకును యధిపతియని

యహో! యహో! చెప్పియున్నాడు. అప్పుడిది వాతములో, “అవ్యక్తక్రియా సుఖాతాద్యర్థ త్రోతి సమాద్యగ్గా వివాదరహితం” అను దానికి బదులుగా “అవ్యక్తక్రియా సుఖాతాద్యర్థ సముక్త్యగ్గతం వివాదరహితం” అని యుండుటచేతిమీర దీనియందు రెండు భేదముల యాదిని యుకారము చెప్పబడిన పోవుటచేత “సర్వగ్రాహ్యతాద్యర్థం జ్ఞేయం యవ్యక్తద్రుష్టప్రకృతికేధ్యం” అనువాతమే లేకుండుట చేతన, అప్పుడిది పానిమే మేలైన దని యహో! బలవి వాదము. ఇందుచేతను ఏ లేకలింగముగా రివిచయమై చేసిన యా జ్ఞేపణము కూడ నిలువలేదు.

పైకారణముల వలన ఏ లేకలింగము గాఢివానము వీరస్తయవ దని తెలియకపోదు. కావున నన్నయభిజ్ఞ అనగా 11వ శతాబ్దపువాటి వైయకరణజేత ఆంధ్రకేబ్బవంతానునీ ప్రాసీయంపరత నని తెలుసున్నది. కాని పై యాజ్ఞేపణల మాత్రము వీరస్తయ లయింపని చెప్పినంతనే నన్నయ చింతానునీ చెప్పబడు వీలుగేదు. ఇతరాజ్ఞేపణలకు మఱికొండలు చూపవచ్చును. వానిని కూడ త్రోపి రాజాచేసిని గాని నన్నయకు లంతామణి కర్తృత్వము స్థిరపడదు. ఏలేకలింగము గాఢ్యులదృష్టిలో, జరిగింది దోషములని తానునుకొనిన వానిని చూడకపోయినాను. వానివ్రాసిన కాలములకువారినేను 11వ శతాబ్దపు భారతభాగమునకు విపులములు శబ్దరూచి కను దిగ్ధము చేసికొంటిని. దానియందే కదమును జేవ్యాకరణరూపమును వదిలివేయలేదని వానమృతము. ఏదన మెచ్చపెచ్చతెన్న హిర్లు వచ్చినవో సంపూర్ణముగా నిర్ణయించితినియో నమ్ముచున్నాను. అట్లనుచుంటి జట్టి నూత్నముగ వాంధ్రచింతామణిలోని సూత్రములను విమర్శింప పెందుచున్నాను. ఇది త్రోతిగ్రాధ్యము. ఇంతవఱకును వాంధ్రశాస్త్రములో అక్షరమును జట్టి లక్ష్యములను పఠించిన నుట యావరమై యున్నది. కాని వైయకరణము అందఱుని కన్నదిగ్ధి లోయింపకున తెలియకున చెప్పినది.

యొన్నాడు. కాని దాని సభ్యసిండునాను వ్యాకరణమునకు వానిందు సభ్యసరము నిన్పురున్నాడు.

అయిన వ్యాకరణము శాస్త్రముకానా? దాని స్వభావము ననుసరింపు 10 భాష సభ్యసిండునాను యందు లేదా? అని పండితాంశయంతయు ననుమిన్నది. వ్యాకరణమును నది పూర్వపునాచికత్తుల, గ్రంథకర్తల, భాషామర్కాదల వానిచేర్చి పెట్టి నది. పూర్వపునాచిక వానిచేర్చి సానిగా త్రోసివేసిన త్రోసివేసిన సరిలంబింబుల భాష నందు నిర్వక హేతునందున్నది నాగరికతయంగనా, ఆర్యములయంగనా, గల నూత్రము తెగిపోవుచున్నది. కావున పూర్వుల ప్రయోగములను తీసి, వానికి నూత్రముల చేర్చితిని, నానిమానెన వైయకరణమును నునకు బూత్రము. భాషాసంప్రదాయము సరిగా సాగుటకు వారి యాజ్ఞలను నిరువాదముగా కరపావహింపవలయును. ఇంతవఱకు వ్యాకరణమును శాస్త్రముగానుగ్రహింపక తప్పదు.

కాని శాస్త్రము సంపూర్ణమయినదా, పూర్వులను నప్పుడెప్పటిపూర్వులలో నిర్ణయింపక యెన్ని కాలములవారికి వానామయము నెట్లుచున్నప్పుడు, కొందఱని మాత్రమే యా పూర్వులకేంద్ర పరిగణించి తిక్కినవారిని వినివేసి నూత్రముల నిర్ణయించునప్పుడు అనగా శాస్త్రమునందే యసాధ్యములను కిషయములు కాన్పించుచున్నపుడే శాస్త్రముననున వర్తిచింతితమాత్రమున నది శాస్త్రము కాకలేదు. శాస్త్రము నవ్వన నవము నవరించుకొని యెప్పుడు దానియాజ్ఞలనునున్నందుట గుండ్లము. పృథివీలనియు, సజీవాలనియు, భావలను రెండువిధములుగా భవము విభజింపవచ్చును. సంస్కృతము, గాఢిక, హీబ్రూ, మొదలగుభాషలు మృతభాషలు, అనగా వని ప్రచారములో లేనవికాదు. వానియందలి గ్రంథముల నశేషము చదునున్నును. దానియందు ప్రాచీనమున్నతో గ్రంథములు వ్రాయించుచు, మఱియును జ్ఞానశాస్త్రములను ప్రతినిర్మింపవచ్చును. కాని యానాచారమునందు నాచారములే శిష్ట వానాచారము.

మఱి మార్పులు కలుగవు. ద్వియుగా నాభామల
 శిలిలిసోపును. అందుచేతనే వానికులదు సంప్రాప్త
 వ్యాకరణములు బహుళదేరుబతు వీలగుచున్నది ఒక
 శేక శోక వైచూకరమును కొన్ని లక్ష్యములకు
 లక్ష్యములైర్పించి మఱిచివను తరువాతవా రాలియ
 లను పూర్తిచేయవచ్చును. కాని సజీవభామలు నిత్య
 మును మాలుచున్నవి. ఈమాత్రు పృథ్విసాగ్రాణ
 ముగా గోచరముకాదు. కొన్ని పదార్థములు లయన
 తరువాత గాని యామాప్తులు స్పష్టముగా తల
 యవు. మార్పులు కలిగిన కొలదియూ కాస్త్రమును
 వృద్ధిచేయకొనుచుండువలెను. ఆపృద్ధియైన కాస్త్రము
 కడవాతవారి కనవ్యము ననుసరణీయును. కాని మా
 ద్య కనిగొండుకుండుల విరుద్ధముదుగల లోపము.
 విదేంద్ర నిరసస్పృహను నెనును మార్చిదియేంద్ర విను
 న్మునాటి నేనును నొక్కడనే. ఒకనామయితో
 వ్యవహరింపబడుచున్నాను. జనులు నచ్చి అప్పటి
 వానికనే కలందుచున్నాడు. కాని యిప్పుడు తొ
 త్కుమాన వాడుమండినాడని నిప్పుడు మాటలను
 స్పష్టముగ మెచ్చరించుచున్నాను. ఒకరిచి నాగార
 పడి యున్న గాడని నిప్పుడు కొంతవఱకు స్పష్టత
 ముగా గావతులను నిర్వహించుచున్నాను. అ
 వ్యయము నాకు రుచిగలములకు పదార్థములు నాకిప్పు
 డివ్వములేదు. ఈరీతిగా నాకిత్త్యమును నే నాలో
 చించికొనిననో నైదే ద్రస్యమున్న బాలుడనివా నే
 కనుపండినాము నాకు కలుగుచున్నది. అట్లే సజీవ
 భావము. 11-వశతాబ్దమున భామిను రచించిన
 వాటికిని కేటికినిల భేదము నూక్ష్మవృద్ధికి గాని
 గోచరముకాదు. ఆపృథ్వీక్షణలనగాని యిట్టి భేద
 ములు పొడగట్టవు. మృతభావము మృతకరీరముల
 వంటిది. మృతకరీరమును ప్రావకములలో నుంచి కా
 పొడవవును. అకరీరమునం దెన్ని యాడు లున్ననో,
 భామి యాడుచున్నది. నిర్మింపబడియున్ననో,
 మొదలగు విషయములను నిర్ణయింపవచ్చును. దాని
 తో మన యన్వేషణలు చేయవచ్చును. గాని
 యాచార్యులను గాని యాచార్యులను గాని మఱి కచ్చి

పొందంపలేదు. ఉన్నదానినే తిరిగితిరిగి వాడుకొను
 చుండవలయును. మృతభావమును కట్టి దానియని
 దలి పదిబాలము తప్ప నితరము గ్రాహ్యముకాదు.
 దానివ్యాకరణము మృతకరీరమునందైన ప్రావకము
 వంటిది. గానికే నుట్టిప్పుద్ధిలేదు. కావున మృతభావ
 యందునలే ఎవేవభావలగుండును నావాటికిని కా
 స్త్రమును సంజీవీకొనుచుండిన తప్ప సంప్రాప్తకా
 స్త్రము బయలుపడవలదు.

ఈమనందు వ్యాకరణకాస్త్రములు సురక్ష
 లను నావాటికిని పొందలేదు. ఇంకాక ఇవ్వకు
 త్తిన కాస్త్రము ముందువచ్చువారిని కాసింపఁగలదు
 గాని, అదభిప్రాయములకు పూర్వమున్న ప్రయోగములను
 కాసింపఁజాలదు. 18-వశతాబ్దపు వ్యాకరణము 11-వ
 శతాబ్దపు గ్రంథమునెట్లు కాసింపఁగలదు? ఈకాస్త్ర
 మే యాదేశములను పూర్వపు ప్రయోగములనందె
 ప్రసించికొని తిన్నతాను సురీయకొనుచుండవలెను.
 కావున వ్యాకరణ ముకరీతిగ నవగా పూర్వపువారి
 మార్గమును ముందువారికి చూపింపఁగలిగి నంపఁజాలే
 కాస్త్రమును గాని, యీ నిబంధనల ననిక్రమించి
 నవోదన ఆధికారమును మీటి యాత్మల నిమి
 నధికానిలే ననుసరణీయును కా నేరగు.

వైచారి కరిగించినవారందఱును నీకెది
 కవియములను సులభముగ గ్రహింపకపోయి, భావ
 మాలుచుండును. అందలి పదములను, నాగకర
 ణములను, నిర్ణానక, వర్ణాగమ, నిర్ణానక, కర్ణ
 వ్యక్తియములను బొంది క్రొత్తరూపముల బొందు
 చుండును. అట్టి మార్పుల నొందునప్పు డుచ్చారిణ
 యందు కష్టముగ దోమపట్లు బచ్చాగమునందు పో
 భ్యముకలుగుంట్లు చేయుచుండును. దీక్షకుని రూప
 మునుపయినప్పుడు కాలవారణ ములించును గాని
 నూనాను శిష్టముగఁ దెలుపుట కాదాపముకుద్విభవ
 బడుచుండును. అట్టి మార్పులగుల పదములను,
 రూపములనుట్టి యేయాపము మొదటిదో, ఏకరము
 వారిలో నవము నిర్ణయింపవచ్చును. గ్రంథములం
 కును భూయ్యలయం దివిధానము యనుసరింపబడి

మందును. ఇదిగాని గ్రంథకర్తలు తమకు ప్రాచీనములగు రూపములనే సాధారణముగ వాడుమండినను తమకాలపు రూపముల గూడ వాడక మానరు. సాన్యాసమునంబలకు ప్రాచీనరూపములే ప్రముఖములైనవి. తమకాలమునకు సాధారణముగ రూపముగూడ కొంతకాలమునకు గ్రంథములు కావచ్చును. తొలింటి కవులు గ్రంథములందే కొలకు రూపము తొలిటిరూపమనియు, తరువాతి గ్రంథములందును కావలసిన విలక్షణరూపము తరువాతిదినియు నీగీతిగా కావలయునట్టి వచ్చిన మార్పులకు మనము తెలిసికొనవలసియిచ్చును. అందుచేతనే వ్యాకరణములందును కేకాలము నందున్న రూపము వాకాలమువారు గ్రహించుట విధియై తరువాతకాలపు లాక్షణికుడు గ్రహించిన రూపములు బట్టి తెలుకటికవుల గ్రంథముల సవరింపఁగూడెను. అయినను ప్రస్తుతము జరుగుచున్న పని ఇదియే; చిన్నయనూతినిబట్టి భారతీయగ్రంథములవలెవిడిచియున్నాడు. సవరింపఁబడిన యాప్రయోగములబట్టి విస్తయనూతిని సూర్తింపుచున్నాడు. ఇది కేవల సుకాష్ఠియము, దౌష్ఠ్యము, విపరీతపాండిత్యము, ఈవలనయే యాంగ్లలోకమున విస్తృతముకై కొంత తెలివినవ్యులుండెను సంబోధనదాయకము.

వైదానివిబట్టి పూర్వపుప్రయోగములకు విరుద్ధములగు ప్రయోగముల మూడించు సూత్రములుగల గ్రంథము తరువాతిది చెప్పక రిచ్చును. తరువాతి ప్రయోగములను, పూర్వపుప్రయోగములను గలిపి ప్రోదీకరించి సూత్రములుచేసిన వ్యాకరణమును తరువాతిదే యగును. ఈవిషయము వాధారముచేసి కొనియేరితేలింగముగా రంకిస్సాన్యమును విమర్శించఁబ్రతుత్పించివారు. వారి వాదములమునకిదిగతే యున్నదిగాని, వాదనగణితమునకిదిగతే తోచుటలేకనే యింకను వ్యాధికల్పించితామనీని గూర్చి విమర్శింపవలసియిచ్చును. నేటియు విమర్శయింపవలసి యున్నాన్యమునుగూర్చియే. ఇది విమర్శ

వైదాని వ్యాధికల్పనాన్యమునందును వానికే ముగియవలెనుగిదిని తొచ్చునీ యాంగ్లకల్పించితామనీని విస్తయ రచింపలేదను సిద్ధాంతమును స్థిరముపఁగలదు.

ఈసాన్యాసముఁగూర్చి వ్రాయక పూర్వము కొన్ని యాక్షేపములకు సమాధానము చెప్పిపోయినవనో గమనమును వచ్చినవలెయిచ్చును. కొంతకల్పముగొందునునందేవాములతో బాధపడఁనుంచును. కావున వాయుజేయలను వానికి సమాధానములకు ముందుగ నీక్రింద పొందుపఁచెదను.

(1) వన్నయభట్టు భారతమును రచింపలేదని మొరనుచున్నాడు గదా! ఆభారతప్రయోగములబట్టి చితామణి కలు కరిగింపఁగలరా? నీని సమాధానము: వన్నయభారతమును రచింపలేదని నేను సిద్ధాంతము చేయలేదు. శ్రీకృష్ణము కావలయును విధి కానియెలలబట్టియు విధియను రచింపదని వన్నయభారత రాజరాజీయమునెమో విచారజీగూర్చినయే మనవిచేసితిం. ఒకవేళ వన్నయభారతమును రచింపలేదను సిద్ధాంతము ముచ్చుండునీర్థిపడినను వావాదక్రమమున లోపముండదు. వన్నయభారతము వావాదమునలొనివాడెనుట యుష్టము. రాజరాజా మూరికముల సహాయముచే. దాని భారతము వాల్మీకికిరించెనని చెప్పుటచే వన్నయభారతమునకు సహాయముచేసియుండదును. కావున వన్నయభారతప్రయోగములే చితామణి రచనమున దాధారభూతియై యుండును. 11-వ శతాబ్దమునందు పుట్టినగ్రంథములలో వాల్మీకిభారతమే ముఖ్యమునది. కావున 11వ శతాబ్దపు వన్నయభారతమే ప్రయోగము. కావున 11వ శతాబ్దపు భారతప్రయోగమున విరుద్ధములను, తరువాతి రూపములు నకు వాల్మీకికల్పించితామనీయని ముందుచేసి ఇది 11వ శతాబ్దమునకుంట్లుక తమనాకే యిచ్చుచో పుట్టియుండునునని వాదనవిధియము.

1 [భిమిషాటి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు]

2 [సుహాభావ్యం సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు]

(గతసంచికానుంధము)

దై నాదేశపు నాటకములు

నాటకములు సీతిబోధకములుగ నుండినరెను. దుర్ముఖ బోధకములగుచేత నాటకకర్త రాజదండమునందు టయు గాక తన నాటక మీమాంశమున నెంతకాలము ప్రదర్శింపఁబడుచుండునో నంతకాలము పరలోకమున నరకబాధ లందుచుండునని వారివిశ్వాసము. కథా నిర్మాణము, పాత్రపాపాత్మ్యము, పాత్రాచార్యము వీరి నాటకములమందు ప్రఖ్యాతములుగ నున్నవి.

జహన్నునాటకములు

కేవల పాపదరంజకములు. కావ్యనామమున కవర్ణములు ఇందు పృథ్వీగాన ప్రఖ్యాతేతి పృథ్వీయ లకువివా తక్కిన పరియములన్నియు చివానాటక ఁక్కి కనుకరణములుగ్గి. వె. 805 సం॥ రమణ నన్ని పక్ష్య ప్రవృత్తలముచే భూమి కృంగిపోవుచున్నపు డొక జహన్నయ నుందరి యొకవిధపునుపృథ్వీచేష మును గాఁగలిగియుండి నదియు, తన్మూలమున భూమి యధాస్థితిగాంచినదియు, నదియెవల జేకరక్షణదక్ష మగు నాట్యమును ప్రతి నాటకము ప్రారంభమునను గావించుట శేటికిని వారి యాచారముగ నున్నది. వీరి నాటకములతరుచు చరిత్రాత్మకములు. అసియా ఖండమున నిండినూ నైవా జహన్నులను మూడుదేశ ములకుండు నక్క నాటకములు లేవు.

పగుస్తీయ నాటకములు

వీరు సంగీతమును కాస్త్రముగను పృథ్వీయును కళాకళనమును నభివృద్ధి గావించిరి.

గ్రీకు నాటకములు

వీరు నాంత నాటకములనుండిలి కథానామ కుండు సోకరాట్సు ముగ నుండునని ప్లేటో (Plato) యను గ్రీకువాగ్దేవుడు నడిపియున్నాడు. గ్రీకుల

కుడిమి లెల్లను తమపూర్వలాక్షణికులను న్యాఖ్యానము నుండుటయేగాక తాము స్వయముగ ప్రయోగ నక్షకలనామగ నున్నాడు. పాపాత్మ్య నాటకముల యందులి కావ్య చమత్కారమునకు యీ ప్రభు నాటక ఁక్కియే మూలాధారముగ నున్నది. వీరి నాటక లక్షణములు చాలవరకు హిందవనాటకము లనున్ను, ప్రకృతినిన్ని యనుసరించి యున్నవి. నాటక విషయమున గ్రీకు లవరమితి పరిశ్రమ గావించి యుండిరి. నవీన గ్రీకునాటకములు దేశాభిమాన పూరితములుగ నున్నవి.

రోమను నాటకములు

గ్రీకునాటకముల యనుకరణములే యొకను స్వతంత్రవృత్తి ముక్తములుగ నున్నవి. గ్రామోత్సవాదులకుండే వీరి నాటకముల యుత్పత్తి కలిగినది. రోమనులు సాధారణ ప్రసంగమును గూడ పాత్రపా రణయెవర్చివట్టుబ్రసంగించుచుండును. వీరి నాటకములు ప్రయోగాత్మకమందు ప్రాముఖ్యములు. వీరు నాంత నాటకములు ప్రయోగాత్మకములు. సంభాషణల చుక్కపాటలు తరుచుగఁబడుచును. ఈపాటలను పాత్ర ధారు లభివయించుచుండును. ప్రక్కనన్న గాయకు లు పాడుచుండును. వీరి నాటకరచన బహుముల కుదాహరణముగ నుండుటకును-పొండిపోక్కిర్లకు ను పుట్టినిండుగ నుండును. వీరినాటకములు బాహ్య దేంబరముగల రంగప్రపాదనము, నేపచైత్రవము, వి మానక పరిచేష విధవము, ఇంద్రియలోలుపర్వమును కలిగి విరాజిల్లుచుండును.

ఇత్యుటి యిటూలి గూ నాటకములు

ఇటలీదేశమున నదియుగ నాటకాభివృద్ధియ నుటకు సేతువు కది చమత్కారముగ నాటక నిర్మాణమున యితరదేశముల, కావీయదేశము

లను, వృత్తములుగ గొని దచించుటయును, వివిధతరక
రూపములను పాత్రములుగ జేసి కావ్యరచనా కాల
బంధు మొనగ్గుటయును.

స్వముచేతపు నాటకములు

గ్రీకు, రోమను నాటకముల తోలి నుండును.
ఈముదమ చేతను నాటకవిగ్గాని స్వతంత్రవాదు
నాటకయాంగిభేదములకు పరి విరికిని గలదు అత్యద్భు
తాహుతు చర్యలుగల వృత్తముల నాటకరచన వీ
సామూహ మున్నది. ఈచేతము క్రైస్తవ, మహమ్మ
దీయ మత యుద్ధములకు తావు మగుటచే వీరవ
త్పూరిత నాటకము లిందుకృష్టులు లైవి.

ప్రౌఢి నాటకములు

అంగ్లేదు నాటకముల బోలియున్నవి. ప్రౌ
ఢి నాటక చక్రగ మధిర్వద్ధిక్షీ పంపవల కాలనాల
ముగ నున్నది.

వివిధ విదేశ నాటకస్వరూప స్వరూపమును
విజ్ఞాత్రకములంగ విచట నూచించుటగో నాయా
యము. మన నాటకస్వరూప స్వరూపాదుల మనము
చక్కగ జెలుగుకొని, విదేశరూపకములతో బోల్చి
మామనెల వారి యర్పించికంటెను నవి యుగగ
భిన్నములును, రసవంతములును, పోష్టావచ్చాదముగ
మనులును వని నిర్ధారణ నాధింతుటయేమై యున్న
ది. మఱియు విరివిడ నాటక వృద్ధులబరికింది మన
రూపకముల వృద్ధి విమరుమున మనము పరామర్శ
గలిగియుండుటమను వారి యీ నాదికారణముల నిహ
నింది కాగయావలమై యుండుటమను గూడ నన
కాకయు కలుగును. ప్రతిచేతపు జరులుగు తమ బోలీ
య ప్రత్యేకవృత్తికి కావ్యములములమున నే నుత్స
ముగ వృత్తకావ్యములగు నాటకముల మూలముననే నుత్స
ప్రకాశము గలరు నని గుర్తించి యున్నాము. జూనియ
వృత్తికి ప్రకటించికమున్న గానింప నాటకముల కంటె
విభిన్నరూపమ మొద్దియును గనపెట్టి యుండలేదు. కా
లమునాదవృత్తి ప్రపంచమున నాటకరూపము చిర
స్థాయిగ నిలదునని వృత్తముగ బెంజుటయ్యును. మా

కావ్య వాఙ్మయమున నూతముగ వెలువడిన నవలూ
కావ్యరూపము నాటకరూపము నెంగిమాన్రిము కంటె
లింపకీలు నేందు. ఒకచేత ఎంగింపజేయుగలవని
యూగించినను నాటకరూపము ఎరిచినదని భ్రమ
తొన వగవ్యములేను. ఏలవగా నివ్యహానముగా
నాటకరూపముల కొకిండుకీనియు భేములేను.
నవల, నాటకముయొక్క పరమాపరూక్రియగనున్నది.
మన చేతమున నవలూచన మిప్పుడిప్పుడే శిలనూన
పొగినది కాని పరిణాస్థితి గాంచి ముంపెనగున మన
నాటకముల కట్టి ప్రమాద మొకటో సుధివింప నన
కాకయు లేదు.

ప్రపంచమునందలి మనుష్యదశిగియును వికాల
దృష్టితో, సునిమర్శకముగ బరికిరించునెదల రీక్రింది
నాలుగవస్తలు కలిగియుండువాలు గోచరించుచున్నది.
1 ఆహారవస్తుము 2 ఆమానస మానుషయము
3 మానుషమానుషముము 4 మానవయము.
కార్యసంధివమువను దివ్య, పౌరుషేయకారణము
లతో నెయ్యది ప్రధానముగ నెంచబడిననో దాని
వనుననింది యీ నాలుగవస్తలుగ విభజింపబడినవి.
ఈదేశాచగుప్తయమున కనుగొనుగ నాజ్ఞయ
వద్దతియు, దానిరూపభేదములును మారుచుండును.
అవస్థాభేదములన్నిటియందును నాటకస్వరూపజీవిత
స్వస్వములగు సకల లక్షణసంరచయములును గాన
బడుచున్నవి. కాన సారస్వతప్రపంచమున నాటక
రూపము లిండ్లాయుగ నుండునని యూహించక
లేరదు. ప్రపంచము చక్రగున వలె: దిగుచుం
డును. అట్లే దాని యభివృద్ధిగూడ చక్రగతిగ
యిచ్చుది. నై నాలుగవస్తలుగ నాలుగుమార్లు ప్ర
పంచాభివృద్ధి చక్రమతిగినితరువాత మకల ప్రభుమా
నధ యగు వమానుసంస్థ రాగలదని నే నూహించెదను.
కాని, కాబోవు వజిన మానుషవర్గమున ప్రభుమా
నుసానధమను దివ్యవృత్తు పాధారణముగ నుండక పో
వచ్చుననికూడ నే నలంచెదను. ఇట్టి యవస్థలో సర్వ
రిత నాటకరూపమువనను. నవల, ముద్రాకర్త వ్రేలముగ
మరియునది నాటకరూపము. ప్రకృతికర్త ముగ

యందు ప్రభు కమిత ప్రజావర్తములు జరించి ప్రకృతి
 తుదానమున నాటక గాథలుగ నిర్మించి కాస్త్ర
 పరిభరణ హేతువులను పాత్రములుగ నూర్చి ప్రవర్ణం
 పగలరని యూహించుచున్నాడను. నా యీ
 యుద్దేశమునకు అండ్ల మాస్థానక విశ్వరూపగు శైవ
 సన్ మహాకవి వ్రాతలున్న, ప్రకృతికాస్త్ర రచనా
 రీతులును మార్గస్థానము లగుచున్నవి. వన్నియు నా
 టకము నొక భవిష్యత్కల్పవీర్చితులను రచించుటయిన
 వన్ని హేతుకములను జలశయములు, నూనూనూ
 మేనుములు, భూకంపంకము మొదలునాని నాత్ర
 లుగ జేసి, యానూనూత్రోచిత ప్రసంగములతో
 పద్యగద్యాత్మకములను సంభాషణల గవించి యాపక
 లక్షణమునఁ జెప్పఁజేడివదిలి నినునాదులను పాటిం
 చును, గ్రంథరచన గావించును. ఇట్టి నాటకము
 లనే భవిష్యత్ నాటకకర్తలు రచించగలరని యు,
 వట్టివాని నే నాటకులు ప్రవర్ణంపఁగలరనియు, నే
 నూహించుచున్నాను. నాటకము జాతీయతా వ్యక్తి
 త్వ కూడకమని నుచివియుంటిని. పాశ్చాత్యులు ము
 ఖ్యముగ వారిలో నాండ్లములు, మననాటకముల
 కిట్టి ప్రయోజనము నీజాలకున్నారు. కాలిదా
 సాది మహాకవి కృతనాటకములుకూడ కేవల బ్రాహ్మ
 గులోకమునకు మాత్ర ముదర్శకములుగ నున్నవి. గా
 ని భారతదేశీయ వ్యక్తిని వెల్లడిచేయ లేవల. నా
 రిటూహించుటకు శైవంకాదములు నాటక దోమ

మన్నిన. (1) పాశ్చాత్యమహాకాయలు నాటకబ్రాహ్మ
 కంపంకమునకల రాజ కీయాద్దేశములను, భావము
 లను, వాక్యము ప్రపంచమువందానోపసాధ్యుల నామ
 ములు గావించుట యడగా భారతదేశమునకు ప్రత్యేక
 జాతీయవ్యక్తి లేదని భ్రమించుట, అట్టి వ్యక్తి మున్నను
 దాని భూషణలను ప్రమాణిక బ్రాహ్మణులుగా నెరిగి
 త్రేమగరీ గుండుట (2) తిరుదేశమునమాత్రమే నుం
 దియ్యవ్యదేశములకు వ్యాపించని జాతీయవ్యక్తిగలపాశ్చా
 త్యులు శ్వేతాస్త్ర ప్రవృత్తిగనుండు మైలోక సంగ
 వలోన్మహావేళిగల భాంతీ మున్నవైనివార్లుగ్రహిం
 పవేర్తును అహింసా పగ నాభ్యాస-ఏక మేనా ద్వితీ
 యం బ్రహ్మ- సోహంబ్రహ్మ- త్యాగేనైకేనో మృత
 త్వ మానము- యిత్యాదిమహా వాక్యాలిత మోధి
 ముని నిశ్చిన్యించేకలు, ఇహముత్రిఫలవిరాగము,
 మోక్షేచ్ఛ, స్వభూత సమదర్శనముముక్తుని సాధు
 లక్షణములను ప్రొందని జాతీయ వ్యక్తిని భేద మే
 మున్నది? ఇట్టి యాదర్శములను బ్రాహ్మణులు భా
 రతదేశీయూర్తి స్వరూపమునకు కరిగి ప్రాయశః
 క్రిలి మనోహరముగ వ్యక్తపరిచియున్నారు. బ్రా
 హ్మణాదర్శములకును భాంతీయాదర్శములకును భేద
 మే. పాశ్చాత్యులకు నోచరమగు వ్యక్తి భారతదేశ
 మున లేకుండుటయే భారతదేశముయొక్క వ్యక్తి
 వ్యక్తియని గమనింపవలసి యున్నదిని నొక్కొక్క
 గొంపవరము. (సకేషము)

అవధానములు

[అనుచుల వేంకటేశ్వరవిగారు (అష్టావధాని)]

అవధానములను గూర్చి ప్రశంస యింకను
 పంకగా నుత్తరదేశమున వ్యాపించియున్నదను గాని,
 శిల్పము ప్రాంతముల విశేషము గానున్నట్లులగపడుచు
 న్నున్నది. (21) వే. పినునాటి చివరిభాగమ్మి (కావ్య
 కలానిధి) ప్రభుకుల యవధానసభాసమావేశ సమయ
 ములందు దేశీకవర్ణానుము లనేకు లిరివయమును
 నూర్చి యాచరించెదములఁ బ్రకృతించెదములకును,
 కావ్య ముదాహరణ కావ్యములను సేవించెదము

యం దొకానొక వ్యాసమును రచించెదములు, నే నెం
 దులకు సమాధానములులిఖించెదములు గూడఁజరిగెదము.
 (22) వే. మహాభూహాసాధ్యము వేదము వేంకట
 రామకాస్త్రులనాంకిక నూడ నీచివయమున, లక్షన
 ముగాఁ గాకపోయినను, కొంతకుఁ గొంతయేని ప్రతే
 కము కలదని నాకున్నట్లు సాహసము కావేరదు.
 కావున మాయాత్రియ సోదరులకుఁగూడ నాచివకు
 ముక నభివచితకీతిములు యొక్కయని తలచి, వే ని
 చివయ నివర్ణన వివర్ణనములనున్నది.

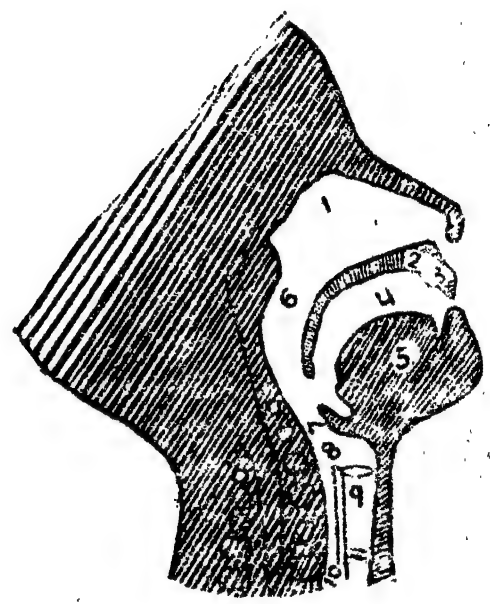
భాషా శాస్త్రము, వృద్ధి

[ప్రొ. జెంకటరావుగారు ఎం. ఏ. ఎల్. టి.]

(గత సంచికానుబంధము)

ఈ విషయమున వీనికి సంబంధించిన కారిత యిలో వాయునాళములు ఉపరితక్కుల మార్గము కాస్త్రము కొంత పరిశీలించవలెను. భాషకు కావల యగుచుండలేను. ఇవి క్యాపిటాళమునో కలసి వానికి నీడ అంగముల నే పేర్కొందము. ఈవిని పఠము లో ముఖ్యమయిన అంగములు మామబడినవి. పడి

- Nasal cavity = నాస్కావిత
- Hard Plate = గట్టితారుత
- Epiglottis = ఉపకాస్య రే అంగము
- Mouth = మోన
- Tongue = నాలుక
- Soft Plate = మెత్తనితారుత
- Pharynx = సత్తపథ
- Vocal chords = వ్యవిత్రాళు
- Larynx = కంఠనాళము
- Gullet = గొంతుక
- Wind pipe = క్యాపిటాళము
- Lips = పెదవులు
- Teeth = చిర్రు
- Gums = పంటిపెదవు
- Glottis = త్రాళ్ళుపథ్య పైలము
- Lungs = ఉపరితక్కులు
- Bronchus = వాయునాళము
- Blackbone = కెన్సెయి

వాగంగములు మూడు భాగములుగ విభజింప వచ్చును. (1) ఉపరిభాగము (2) క్షిప్రము కలుగ జేయుభాగము (3) క్షిప్రము మాన్చి వృద్ధిజేయు భాగము. వాయునాళములు, ఉపరితక్కులు, క్యాపిటాళము ఉపరితక్కు మార్గము వీనికి వైవి కంఠనాళము గలదు. ఇది గట్టిపరములగునది. వీనిలో రెండు చోట్ల కొమ్ములుగ విడిచును. వీనినంటి రెండుత్రాళ్ళ

పంటి నరము లున్నవి. ఇవి కంఠనాళమున కడ్డుగ నుండును. సుమారు అర్ధచంద్రాకారము గలిగి రెండు త్రాళ్ళవలె పొడవుకు విలగనాగుండును. వీని నడుమ రుచించ వలయున కడలుటచే వీని పొడివును పెదవును నున యెట్లుమెచ్చివట్లు మార్చవచ్చును. ఉపరి విగవట్టికప్పుడు అది జగ్గరగా మారిపోయిం దును. సాధారణముగా ఉపరితక్కులకప్పుడు పెదవులు

గా తెరచుకొని యుండును. వాని బొద్దువును మార్చి నప్పుడు అనగా దీనింపు యెక్కువ తక్కువ చేసింపుడు తిథ్యనుగలముగ శబ్దప్రాయ మాయను. ఈత్రాల్లోను ఎదముగా నుండినప్పుడు వాని మధ్యను, దగ్గరగా నుండినప్పుడు వాని ద్రక్కను నున్నది వీరికంటె గలదు యేర్పడును. ఈత్రాల్లోను అటు నటు మార్చి నప్పుడు యీసంధులపరిమాణము కూడ తిథ్యనుగలముగ మారుచుండును. శబ్దోద్భిక్తికి ఈత్రాల్లో వానిచే కలుగు ఈసంధులే ముఖ్యకారణము. వైచిత్ర్యవ తిథిభాగమును శబ్దమును కలుగజేయుభాగమును వాగములలో పరిశీలించితిమి. మూడవ భాగమును పరిశీలించేముటకు ముందు ఉపజిహ్వకు గురించి కొంచము మాదవలసియున్నది. ఇది కూడ చాల ముఖ్యమైనది. కంటిని తెప్పవలెనే ఈ ముప్పిరమైన త్రాళ్ళను అపాయమునండి కాదును. అపాయ మేమన్న దందులేనా? చారబోవుట యెక్కువవరకు గలనుభవమే. అప్పుడు మొదలయినది తమ వప్పుడు నూటలాడ ప్రయత్నించితిమని కన్పించుచు చారకాయను, ఆహారవాళము, క్యాసనాళము కుటుములో చూపబడినట్లు ఒక దాని ద్రక్కబోకటి యుండును. ఆహారము క్యాసను అయినాళములగుండా లోనికి పోవును. క్యాసనాళము మనము మాటలాడునప్పుడు ఉపరి తీయవప్పుడు తెరుచుబడి యుండి ఆహారము తినునప్పుడు ఉపజిహ్వచే చూయబడియుండును. అట్లు కాదని ఆహార పదార్థములు క్యాసనాళముగుండా పోయి మనకు దగ్గరకు పుట్టిండును. అనగా ఆ ఆహార పదార్థమును వైకే ప్రోయంటువు ప్రయత్నించుదుము. ఉపజిహ్వ ఆహారము తినునప్పుడు ఈనాళమును మూసి తగ్గియుగా రక్షించును.

వాగములలో మూడవభాగము అనగా శబ్దమును మార్చి వచ్చిడియు భాగము నాల ముఖ్య

మైనది. ఇంతవరకు కలిగిన శబ్దములో ముగ్గురుల యరత్తులకన్న విశేష మేమియు కనబడదు. ఈశబ్దమును ఆనేక విధముల మార్చుటకు సాధనాంతరములు గలవు దీంతేకనే స్పష్టమైన మాదవభావ కలుగుచున్నది. ఇందుండు అంగము లేవి యనెను. అందు మొదటిది సప్తపథ యుండును. దీనినుంచి వెడలు వీడు మార్గములంటలే దీనికామేను కలిగె నను కొందము. ఇది ఉపజిహ్వకు వెనుక భాగమున నుండును. అంగుడుకు వెనుక భాగమున నుండును. ఆహారవాళమునకు వైభాగమున నుండును. దీని రూప పరిమాణములను ఆనేక విధముల మార్చుచున్నను. వాలుకయొక్క మొదటిభాగమున్ను మెత్తిని తాలవయొక్క వెనుక భాగమును దీనినంటి యున్నవి. వీనిని కదల్చుటచే సప్తపథరూప పరిమాణములు మారును. ఈమార్పు చేతనే శబ్దము మారు విధములైన అమృతగా నని యుండుచున్నది. సప్తపథమంచి శబ్దము వైకే పోవుటకు రెండు మార్గములున్నవి. నోటిద్వారా గాని ముక్కుద్వారా గాని వైకే బోగలదు. సాధారణపు 'అ' అనేయమృకావలసిన యదల మెత్తిని తాలువతోముక్కుమార్గమును మూసి వేయుదుము. అట్లుగాక 'ఆ' యకు వానికాదు కావలసినవో ముక్కు మార్గమును నోటిమార్గమును కూడ తెరచియుండుదుము. నోటిగుండా పోవు శబ్దమును ఆనేకవిధముల మార్చుటకు ముఖ్యకారణములు వాలుకము పెదవులును. వాలుకము మామూలు స్థితిలోనుండి శబ్దమును కలుగజేసిన యుద్దల నిర్వికారమైన అమృతశబ్దము వెలువడును. కాని వాలుక అతిచంచలమైనది. దీనిని ఆనేకవిధముల మార్చుచున్నను వైకే క్రిందికి యీద్రక్కకు అద్రక్కకు కూడ మార్చువచ్చును. వాలుకనుమూసికపుడై శబ్దభేదము కాని నమనందిని కన్పరేదమునుకలుగును. ఎంతవరకు ముఖ్యున నుండినవరకు ఈమ దేవును చేసినను కలుగదులే యుండును. 'అ', 'ఆ', 'ఇ', 'ఈ', 'ఉ', 'ఊ', 'ఋ', 'ౠ' వైకేయములు.

అప్పుడు వానిలోని యంతర్భేదములును నాలుక చేతనుకలవనే కలుగును. పెదవులచలము నాలుకతో కలసి ఇటులనే అచ్చునిశేషముల కలుగజేయును. ఈ, ఊ, ఓ, ఓ, ఔ మొదలయిన అచ్చులను వానిలో యంతర్భేదములును పెదవులను అనుకూలముగా చూపుటచే కలుచున్నవి. చాల్లలలో భేదములు కూడి ముఖ్యముగా నాలుక సహాయముచేత వోటిలోనే కలుగును. మన కంఠములోనుండి శబ్దము బయట బేరుగుప్పుడు వానిని ధారాళముగా పోసి యక యేదైన అచ్చు కలుగజేసినచో చాల్లలు కలుగును. నాలుకను చూపుటచేతనే యాతిస్థము కలుగజేయుచున్నాము. నాలుక మొరటిభాగముతో అంగుడు వైభాగమునందు శబ్దము వాసిన 'క' వర్గ, అన్యభాగమును తానునకుచ్చే అక్షమును కలుగజేసిన 'చ' వర్గ, నాలుకచివరకు పలుకుదురులపై భాగమునకులిన 'ట' వర్గ, వానికే పండ్లతో కూర్చి పలికిన 'త' వర్గ, పెదవులను మూసి విప్పిన 'ప' వర్గ, ఇట్లు అనేకవిధముల చాల్లు విశేషములు కలుచున్నవి. ఇంతవరకు వాంగంకనిర్మాణము వానిమన స్వరభేదములు కలుగువిధముల ఆలోచించితిమి.

ఈవైచిప్యవ అంగములు ప్రతి మనస్సుని యందుకు నిర్మించబడినవి. కాని అవి చేయుపని జ్ఞానము మనకు ప్రశ్నముగా జేయును. ఇది యెట్టిదో సాదృశ్యముచేత కొంత తేలుచున్నది. భావన శబ్దము ప్రధానముగాని కేవల శబ్దము జంతువులలో విరభావ భావనము. వానిని యనేకవిధముల మార్చి యుచ్చరించిన శబ్దభేదములతో అగభేదములుకలిగి మౌనలభ్యామనందలి విభలమైన భావ కలుగును. అనగా మౌనస్థితియందు రెండు శబ్దములవివరము మొదటికి శబ్దమును కలుగజేయుకొత్త. రెండవది వానిని అనేకవిధముల మార్చుకొత్త. తీర్చి నిర్మాణములతో

ఈ రెండునకులకు అనుకూలమైన అంగములు అన్నట్లు చేసిన చూచితిమి. ప్రశ్నలో ఈ రెండువలులు ఏలా గుఱుగుచున్నవి? మన యనుభవమును బట్టి గ్రహించిన యవల సాదృశ్యముచేత మర కేరములలో ఈ రెండు పనులును యేకీకరిగా జరుగుచున్నచో తెలియుట ముఖ్యము. గాన వానిని కొంత చదివించితిమి. నింబురా తీగలు ఎట్లు స్వనించును? విగిరింబడియున్న తీగలను గోకితో మీటివ తీగ యందు చలనముకలిగి శబ్దము పుట్టును. మనకంఠములో ఈతీగలను బోలుగా శబ్దములు గాని మీటబడుటను గానియు ఇంకొకటి చూచినచో ఈరంభ యనుకూడ బోవును. టెగిగ్రాపుతీగలుకూడ యిట్లే విగిరింబడియున్నవి సామంతాలమునగాలి గానుగా వీచుచున్నప్పుడు వీచుచుండు శివంబుతానే శబ్దము కలుగుట మన మనుభవించుచున్నది. ఇది యెట్లు కలుగుచున్నది? గాలి బాతాత్కారముగా తీగలపై రాచుకొనిపోవుటచే వానికి చలనముకలిగి శబ్దము పుట్టుచున్నది. మనకంఠములోని ధ్వనితాల్లకూడ యీరీతినే ఊపిరిక్తులలోనుండి వచ్చుగాలిచే చలంపబడి శబ్దమును కలుగజేయుచున్నది. శబ్దమునుకలిగించి వానిని చూపుటకూడ మన మెరిగినదే. సావాయి స్పృతి స్వరభేదములనే ఓకేశబ్దము గాని సావాయి మారువపుడు గాలిచే శబ్దమును పుట్టించి వానిపై నన్న రంభములను అనుకూలముగా మూసియు తెరచియు స్వరభేదములను కలిగించుదురు. సావాయి పొదివు, ముఖవివరమును యనుసరించి ఈరంభ శబ్దభేదము కలుగుచున్నది. వీలతీగలను క్షుద్రించుచు అతీగలను వేరువేరు స్థలములలో వొక్కిన వరువరు స్వరములు కలుగుట మన మెరుగగుచును. వాంగములలో చూడవైభాగములలోని యంగములు అనగా నాలుక వోరు మొదలయినవి చేయు పని యెట్టిదో ఈ సాదృశ్యముల సహాయమున మనము చూపుదు. తప్పుడు జరుగు వనిని యూహించవచ్చును.

(చేయును)

వృద్ధ వివాహము

[కాతమూర్తి పుటపూర్ణాచార్యులు]

1. కన్నులు గాఢరావకట!

కాంచగ లేను సమీపవస్తువులే
ఎన్నగ నిర్ణయం లే వివర
లేవినునుంలేయు శబ్దజాలమున్
తిన్నగ మూలలాడి గడ
తేరగ వాక్కు లిడంబున్నదా
క్రన్నన క్రేమ మోక్ష గడు
కష్టముదోచునుమానసంబునన్
తిన్నగ పాదముల్ బడపు
తీరనిష్టయు సంభవించె పే
రెన్నిక గన్నయట్టి దది
ఘంటిలోపోయెనుజ్జ్వల శక్తియన్
నన్నిట రోగ సంతతులు

నాశముజేయగజూచుచుండెదన్!
అన్నిట నైతి నిట్లు కట!
అంత్యమనందునయేమిజెప్పుదుగ

2. వెళ్ళచెవి బెట్టితిన్ సఖులు

చేర్చితోజెప్పిన మాటలన్నియున్
కడునిరసించితిన్ మదిని
గాగలవారల వాక్యపుంజమున్
గడలిడగల జేసితిని
ఘోరిక లంటిని బంగారంతోన్
లడయగ జేసికొంటి వరి

భావనల మును నుడినిప్పుడన్

3. చెప్పినమాటలక వివర

చేసిన గురు యూరివారలన్
చెప్పిన కార్యమున్ సరిగ
జేసిన కార్యమున్ క్రిందుమీదులన్
చెప్పిన "చాలచాల" నును
"చేయును" నిచోచేయదాక నీ
వెప్పటి ముల్ల యూరు" మని
వెక్కిముగ నబబర్పు నామెడక
ఇప్పుడు దచ్చికొంటి నిది
యెక్కడి వృద్ధవివాహమా గదా!
అప్పుడె పొందుచుంటి నయ
యెప్పుట దీనిఫలంబు నెంతయున్.

4. చాటుంజాలును గాంచినాడి నిల సె

సారంబు దుఃఖంబుధే
కాలంబంతయు విండెనాకు కడకు
దానైతి సేభక్తుడన్
చాలద్రోవలద్రోకినాడ యరయన్
సంసారమున్ గడ్డగా
కాలంబంతయు పాటుజేసిని ని
కైసం దయం జూడుమో
శ్రీ శ్రీ హృదయ శి మూర్తిని నెన్
చి శివ నా దత్త వర.

క్రియమనకు గణాస్య క్రియపాండో గణా
శాం॥ సభవనజననాథోఽమృతార్క్యంసురాణి॥ ౧॥
అజవిజయమహిమః కందుకాయస్యవాభి॥ తుహాదవి
హరదంధః తుంభిరేదికాభూత॥ వాక్సేష్టోఽంబి
సంధితత్రనాతోమరీచిస్త్రాం జాతోభుజభవనః
కశ్యపస్త్రస్యనూనః॥ భానుమాతా క్రియమయ
వపుస్త్రమృతో భూస్యనో రాధాద్వస్త్రస్య స్వాస్యయ
స్యవమజిత్వానో నోదుజనో॥ ౨॥ యశ్చక్రం
చక్రపాణిధాం॥ శశతిభుజ భృద్భూతనో రీల
యాధూ॥ తాతానూంచి రాయాసవనసరా
బాగువృత్తానుతైల॥ తిస్యశ్రీ కార్తవీర్యనాథాన
ధరణీపతిర్వంశజో నమ్రభూభృద్భూద శోవిదాభి
దానశ్చిర విభవ మకాన్తింధు వింధ్యంతరోర్విం ॥ 3॥
మాహిపృత్య పుప్రధామ హిమభిర్యాద్య ధ్మజక్రీడ
యా॥ సాభద్రో విరుదాంక దుడ ఉదయై రాత్రీయ
గోత్రాయమ్మే॥ విక్రాంతా పిచగండవెండ విరుదో
దాది భీషేర్మన్నియజ్జవాశ్చమృగజటకార ఇతితం
ప్రాపూజనే భూభుజ ॥ ౪॥ తతిశ్చోద మహిపాలా
దతీజవ దవోదయః॥ మల్లాంబా మహితో వేంత్తా
మువేంద్ర నిపాదితి ॥ ౫॥ తస్మిన్భరం జనకదోర
వతీనా నుర్యాభిభృత్య దధ్రుల విధ్రమ దంస
మాతే॥ దిఃతుంభిః స్వరశేషురమంతరిత్యం శేషాపి
కుంకరక భవదిష్టభూషా ॥ ౬॥ తస్మాదువేంద్రా
దురభూదుదానో వింబాంబికాయాం కిలవోడ
భూష॥ మాదానుజీ మందితపాదతీతః॥ క్రీడాత
తారాతివరాధిపానాం ॥ ౭॥ మహిత గుండవెండ
వభృదేకాధీశ జనకరాజ్యసమధికతనైవభుల స్వపేషో
త్కృష్టచాతుర్వణాన్య మమర తను వితీణిజ మవజి
హస ॥ ౮॥ ఏకం చిత్రవిదంతు పాండున సుగత్రా
ణాతా శేనా పతితాణాధాం ప్రతిగమ్య బాహు
విభక్త నిజకత్య ధీర్జీవతిం॥ ద్వావంశకృమదంతి భిన్న
హిమదా శైలిం దిరామత్కృ॥ త్రోణీకాయ సమా
నాః సురకశ్రీభృముకున్దావతీ ॥ ౯॥ దైవం బ్రాహ్మ
రామ భీమేశలిం శ్రేష్ఠం గోదాయూప స్తంభా
ధరామ॥ కీర్తిశ్చక్రపత్ర సంతాన పితౄ॥ వోదేం
ద్రస్యశ్రీపతి శ్రీ నిర్మాత ॥ ౧౦॥ తస్మాద మహో

త్కృజమత్రేమాచికంపరివ్రాద్విశీయమవిభక్తదంతిశం॥
ఏమత్కృమం భీమభిద్విమం రణాపిత్రేవభిమ॥
ప్రేయతస్యవామతః॥ ౧౧॥ భీమత్తోఽసిభుకౌభుజాజ్ఞా
రజయాదాగామి భద్రోదయ క్రీడం వోడకుమార
మాత్కృతనయం ప్రాప్నోత్కురంద్రియతీ॥ సారత్నాకర
మేఖలాఽనుమతీ గురీయధాధాగమం॥ లక్ష్మణ
బాలలితోదయేవిరచిత పుత్రైశ్చగ్రహాపంచభి॥ ౧౨॥
వోడస్యపాలితస్మిక్ లోక సుతాంభజతి రాజహంస
విభూతిం॥ తులయతలమపి వికసదమలాకరంతామ
వైతి సరతామోదం ॥ ౧౩॥ తతేకామ భర్తేమ జనా
వనేషు త్కృకంటకానాం పరిమద శేష॥
వోదేంద్రప్రావిత్కచిరం చతస్త్రిస్వాగ్లాం భజంతే
భువిరాజవిద్యాతః ॥ ౧౪॥ దానం దీపజ సేషితాదతి
శయై క్రిడంకులాంకృతా॥ కలిశ్యస్య సరస్వతీ
సహచరీ పాండరమ్యర్యాదదం॥ తేజోవికమ
వికృతం రిపుమనో గర్వాంభకారాపహం॥ ధర్మశ్చో
డవృపస్యతస్య భరణో వాకల్ప ముజ్జంభతాం॥ ౧౫॥
శ్రీమవోదవృత్తస్యపాలితమహా మట్కాగభూమి
శ్యతో॥ లోకోదంతి వంపధారనగరీ భర్తేశ్వర
ప్రీతయై॥ పూర్వాద్వాదవిరాజితం విలసితై రాస్తా
పయద్వోపురం॥ ద్రష్టం గోపురయోపితామనక్రీడాద్రి
మిష్టాత్కృవాం ॥ ౧౬॥ యత్రాజాతా పవనస జంబల
నారికేరంభారసాలతగో నృపవోడనామ్న॥ కా
త్కృత్యమస్య పరిజేతం మివానతీణః కల్పద్రుమాః
పువనెవిలసంతిపంచ ॥ ౧౭॥ నశర భుజరామచంద్ర
ప్రసరే కాక నిశోజసీవరచితం వోదేశ్వరేణ నర
నంగోపురమాదంద్రమాదిశ్చేదం జయతాతే ॥ ౧౮॥
లింగం పంచకత్రై సదాపరిష్కృతో వాగేంద్రవైలా
లయ॥ సంకేత్యావర సిద్ధలింగ ఇతియః పూర్వైః
పురాభూవ్యతే॥ పంచకృష్ణంధవ భక్తవత్సలతయా
భర్తృశ ఇత్యాగమై॥ సోయం రక్షకు వోడభూష
మనిశం శ్రీరాజ రాజేశ్వరః ॥ ౧౯॥ కాకాభ్యేక
బాహురామనసుధా సంభస్యభాస్యవితే॥ రాజేషు
దిశేనతేప్ర్యుతేన సోవారే వరంగోపురం॥ సారామం
ద్రకటిప్రతిష్ఠితమిదం శ్రీవోడ భూమిభుజ॥ వైయా
దాశేభిష్టానరంగిసుతాభర్తృశః॥ ౨౦॥

శకం—లేదు

చేరు—లేదు

శ 1339

అన్యమదేవి

వికాఖపట్నంజిల్లా యిలాకా విజయనగరం
 సమస్తానం బాబకు పెన్సియన్కు కాదాలో చేరిన
 పంచదాలకలివాని దొరపాలం గ్రామానికి ఉత్త
 రంగా వేలచేతినిన్న శ్రీధర్మశివ స్వామివారి
 దేవాలయం-

తూర్పు ద్వార గోలరంలో ఉద్ధృష్టంగా
 మీదికొనవయి.

పంచదళ కృష్ణాల శివ్రీ పంచదాలకలివాని
 పంచదళకలివాని ప్రపంచభూమిపంక
 పంచపంచపాలిల భావనైవభావక
 పంచభారభక్తిలిగ పాహిపాహిపాహిమాం 11

శ్రీపంచభాగాఖ్య పునీనివాసం
 భక్త్యశ్వరం కాశ్యతధర్మ నిర్మలం
 భక్త్యాచలాం కాశ్యక కృత్యతైవ
 భక్త్యాచృతిపాలయతే పంచసరం 11

పంచీకవానామరదానం ముద్రిపాహం
 బృందారకాంగం సమానా సమానాదేవ
 పంచాక్షర భక్తజనమందరి కల్పభూమి
 శ్రీకేశవరాఖ్య పురసుస్థిర భక్త్యంగం 11

కాశ్యనీమంది చిత్తరంగం మర శ
 దీక్షితకృతిచక్రచక్రంగ మాఖ్య
 బాహునం కుమ్యమమనూన నామయం
 చిత్రంధర త్రిపంచకై భక్త్యంగం 11 11

శ్రీపావ్యతావయ పంచదళకలివాని
 శ్రీవాగ్ధానముదీన రక్షకైవ
 శ్రీపంచభాగపుర సుస్థితభక్తిలిగం
 భావనైవభావ భావనిభావ 11 11

వికాఖపట్నంజిల్లా యిలాకా విజయనగరం
 సమస్తానం బాబకు పెన్సియన్కు కాదాలో చేరిన
 ము పంచదాలకలివాని దొరపాలం గ్రామానికి
 ఉత్తరంగా వేలచేతినిన్న శ్రీధర్మశివ స్వామి
 వారి దేవాలయం-

తూర్పు ద్వార గోలరంలో దక్షిణభాగం
 భగమిది కానం.

శ్రీకేశవకురూమానల శివ్రీ పంచదళకలివాని
 పంచదళకలివాని ప్రపంచభూమిపంక
 పంచపంచపాలిల భావనైవభావక
 పంచభారభక్తిలిగ పాహిపాహిపాహిమాం 11

స్వప్రీతి శకవనంబులు 1339 అను
 పావనంబునవర్షర వైశిష్ట్యంబు వారిం చేసి
 శ్రాంతి పుణ్యకాలమందు శ్రీవిష్ణుధర్మన మహారాజా
 లయి నాగేంద్రచక్రవర్తుల దేవస్థాన అన్యమదేవి
 తనకు చింతితునోరధిస్థిగానున్న సంతానాభివృద్ధి
 గానున్న పంచదాలకలి మల్లేశ్వరలింగానకు ప్రతిదిన
 మున్ను మానదీపానై గోరెలు గోండ్ల పెరివళ్ల
 తోను పాలం భక్త్యశ్వరలింగానకు మనుషరికి నగలు
 యాదీపం వడికే యెనుముల గంగన్న బోయని కొడు
 కులు మారె బోయెడున్న మారె బోయెడున్న
 తూనబోయెడున్న మీకి పెరుగుబండ పుత్రరానను
 పంచుమున్నే శ్రీమా ఆచార్యదాకానముగా నిచ్చెను.

శకం—లేదు

యర్రయభూపతి

వికాఖపట్నంజిల్లా యిలాకా విజయనగరం
 సమస్తానం బాబకు పెన్సియన్కు కాదాలో చేరిన
 ము పంచదాలకలివాని దొరపాలం గ్రామానికి

ಈ ಸ್ತಂಭಾ ಪೆಂಚೆನಿ ಮುನ್ಚು ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯಾನಿ ಸ್ವಾಮಿವಾರಿ
ಕೆವಾಳಾಯಿಂ—

ముఖమంటపంలో ఘట్టరం ఆస్తుభంపయిని
 పున్న కాసారి.

క్రితాం సమృద్ధిం వికసోకు కాశ్యోతీకాశ్యాదే
 తుద్రశ్శత్రుం సశ్శియూతిః కదాధిపః ఖగస్యమది
 కధ్యన్య జగన్మజజావితాం॥ క్రిమానతివిలోచనా
 దినుధాగాణ్యృకీతిమాసం జాతాభువి విష్ణు
 వధాన వృదోయో సూర్యోకాశేయః॥ విద్వాంశో
 ధరణీతరావానిరుదో చాశుక్య ఫిమందితే॥ ధూ
 పాలోఽనానో, భద్రాచరమలో సూపాయమాణా
 భువః॥ తేన్ద్రుపీశ్వరపాల శైరవ మహాకీతిః
 ప్రతాపో జగ్గలా॥ త్సూర్యోత్తమి రిన్నతోన్నర
 గుణ స్రస్యోత్తమ శ్రోథః॥ క్రిసింవ్యక్షీతి పాభిధతః
 ధరణీం క్రిలింఁ మూదానుతః॥ శోశోన్ద్రుతితివైరిరాజ
 నికతో ముక్తాః భాగోన్మగళః॥

యొక్క పనుంది అక రమలు అగిపోయినవి.

ॐ 1316

లింగ రాజు మహమ్మదాజాద్

వికాశపట్న జిల్లా యిలాహ్ విజయనగరం
సమస్తానం బాబకు నెల్లియంగి-రాధాగో వేరిన
తుం. కుండబాల్ కివారు దోంపాలెం గ్రామానకు
శీత్రంగా మేజీ మున్న శ్రీకృతింగేశ్వరస్వామి
పారిచీబాలయం—

ముఖమంత్రిపదవిలో ఉత్తరపు సందంబిది కావనం.

ప్రతి శకవంశములు ౧౩౧౬ అను నేటి
 ఆరవవంశపుర శేష్ఠు గంగుదవారం శ్రీధర్మేశ్వర
 శివనాథ సాను మేశ్వరస్వయాంకాయ శ్రీవిష్ణు
 వంశానుభవభావాలై శ్రీమహా యాత్రాపతి ను
 శ్రీరమణ శ్రీరంగ భావానుభవపాత్రులు ఉమావ

హాస్యర ప్రీతి గానున్న తమకు ఆయురారోగ్యము
శ్వరాభివృద్ధి గానున్న సమర్థులము.

8 1344

వృత్తినిర్మాణదేశాలు

విభాగపట్నంకిల్లా యిలాఖా విజయనగరం
సమస్తావం బాబుకు తెల్లీ మక్కురాబాగా చేరిన
మం పంచదారక శివారు గోరపాడెం గ్రామానికి
ఈ పురింగా వేంచేయన్న (శివర) శివగిరిస్వామి
వారి దేవాలయం—

మాఖిపంటవంటలో తూ.ప్ర.వి.పు.ర.స్వంధి.
పయిని కానరా.

క్రిమిస్సమృద్ధిం విరవోసు కాంకరీ
సమప్తః క్యాగినిధి కుఞ్డాశవః॥
విశ్వంభగాభార సూద్యహేచిత
క్రిమికలాపస్య వృషిహృదూపతిః
క్రిమిన్నాభిసరోయూర్వోముని ద్విష్టోర జశ్చక్రిమాన్
తాతాత్రి స్పృశమజసస్సర్గవారతన్నేత్రతత్సంధ్రమః
తస్మాద్భూతిసుగాకగోమృగైశ్చైవసేవ్యమనామధి
తత్యుగోప్రయారవక్షితిచియ్యపాలమోదానుజీః॥

తదవ్యయే జాయతి పాండు భూపతి

సత్యజాన కాశ్మీరరాజమండలం

తరగతినువ్వు క్రితివాల శేఖర

సతీ: పరిశుద్ధుని మీదయి సతీ:

సీమాకా భూమి భ.....

.....యోగపరం సోమాన్యయే భావయే!

శ్రీ: భువన కృత్య కైత తపనాదిత: పుత్ర:

యశ్చక్రవిరి త్వనుహృచ్చవాస్త్రభుః॥ ౪॥

అస్తిప్రతి ప్రధితాన్వయస్మిక్ దానుకృతీమన్యు

పరమధర్మము

యశ్చకునాతిక త్త్యకభీనునామా భీషేకశ్చరా యా

५३-१२४७८९ = ५३

విమలాదిత్య భూపాలా విమలాదిత్య సన్నిధిః
యశ్చేదో మండలాక్రాంతా విమలాభాతిమేదినీ॥౬॥

సోమశ్యయో రాజనశ్చేంద్రభూపా
భూత్వా మహేంద్రేణ సమభభూవః
తస్మాదభూద్రాజ మహేంద్రనామా
గోపాతయే కారిత్రరంస్వనామ్న ॥౭॥

తస్మాత్తమరః కులోస్తుంక శోడభూపావ్యరాజితా
యస్యస్య స్తంసుస్య స్తంసుస్య తస్యనిదావంతులసంపదః
తత్తస్యతి జముదిత్యో విజితారాజమండలః
యస్మామాద్యాపిసంజిత్యనూవేందిభ్యతభూభుజః ॥౮॥

నిక్పుక్తసంక్రాంతి సుకీర్తాచక్ర
తస్మాదభూవృత్తపదేపభూపః
భూతైరభ్యీకృతరాజ్యలక్ష్మీ
క్రీమాన్యరాజన్య కులావతంసః ॥౧౦॥

లక్ష్మీమల్లావనీ కాభ్యోముగ భూదురువిక్రమః
ఉపేంద్రధరణీపాలః పారితాభిలభూతలః ॥౧౧॥

గంగాంబికాయా ముదభూదుపేంద్రా
స్మిల్లావనీకావని సాలచంద్రః
స్మృష్టిస్మృతౌ కాశిరథిప్రజాకాం
కౌత్రాసిదారిద్ర్యముతైశ్చేద ॥౧౨॥

సోదాంబయా కుల్లదేవధి.....వామపేంద్ర
దేవోజవితి కృతభుః
అభ్యర్చవన్యప్రతిపత్తు సర్వగర్వ ప్రతీకారచహాప్ర
తాపః ॥౧౩॥

చకారభీతో కుక్పుతాంయరాజ
ప్రహ్లోదమల్లాప్యాయ మగ్రహారం
క్షీరంశిరాభ్యాంక సముద్రమేవ
తస్మాత్తమకల్ప మవల్ప దేహః ॥౧౪॥

కౌత్వాదేవస్యమజని నశా విక్రమాద్విగ్రహేహః
మల్లాంబాయా ప్రతిష్ఠమలక్రీయదగ్రక్షీరేణదాత్ ॥౧౫॥

త్యాగభాగవిషయ సహితేక్షాబుద్ధిభవ్యత్తి
కృగున్యాణ మగణిత యశోరాజనారాయణాంతః
గంగాంబికాప్రభూపావ్యోముపేంద్రసమజిజ్ఞాసత్
భువనావనదాక్షిన్యస్సన్యాకాక్రయోభివత్ ॥౧౬॥
చింబాంబోపేంద్ర భూపాభ్యాం చెన్నిశోపేంద్ర
భూభుజా

కనియ్యనప్రయోరాశి ద్విశ్వేశ్వర మహాపతిః॥౧౭॥
జాతాశిపేంద్ర వోదేంద్రా
చెన్నిశ్వరమహాభుజః
అగ్రహారం స్వనామాంక

ముపేంద్రాదాత్త యేన్యహా ॥౧౮॥
ఉపేంద్రదేవవాంగేంద్రా ప్రాభూతాంతకృపందనా
స్యసిహ్యనామసహసీస్మయోరనరభోవరతు ॥౧౯॥
యోవ్యహిన్యానా భాతి నృసిహ్యరాజశేఖరః
అచలస్తీతికత్పాత్మ స్తవదాసుఃకనోదయః ॥౨౦॥

అత్యాంబాయాస్సచధికగుణ క్రిరుపేంద్రక్షీతీంద్రః
క్రీమానాశిః పరమపురుషః క్రిన్విసిహ్యసతాతే
ఏవంభూభూద్యువనవిజితా కాగ్ర్యమస్తీతివాల్యం
కాత్యాదార్యామలతీరయకాయఃకకాచక్రవర్తిః ॥౨౧॥

యోదాన్విణ మాంకిత మగ్రహారం
రాజావృసేహ్యోధరణీవరాహః
కృతాభిషేకాకులునూ స్వరేవాన్య
వరంబయా నిర్మితసర్వటాకం ॥౨౨॥

పంచధారా పురంభాతి
గొల్లవాద కులాంబుధా
అచకద్విరమాంబ్యానూ
సాన్యసిహ్య విభోపియా ॥౨౩॥

అకల్పయత్పంచధారా
పురీనికట భూమణః
వీరసాగర.....మానంతః ॥౨౪॥
.....యా.....కాకాదేవ్యోమహాణ

త్రికంపరిమితే మాధవ సోమకమాన్యాం
తేవానానాంతరాకృతీమ మలతీరంచయమాద్ర
యూత్త ॥౨౫॥

దొంగల పొంగం యెక్కినో మేము యేమాటలు చెప్పలేను. మేము యేమాటలు శంభ్రయ్యనది మా అల్లగారి శిష్యునియన జన్మవాసు రాఘవరాజును తాండ్ర శరవస్యకు నీది యద్దరి కేలంమనకు విరూపయ్యవార్ని కలం గొట్టుమని అన్నాడట. ఇతను ఇంకాను-తిరిచి చేసి గాడు గనుక ఇంకన్న చారుమేకీ చేయించినాము అని కేలప్ర ఇచ్చేసరికు ఆ మాటలకు బుచ్చన్న గారు అన్న మాటలు? యీపనులు యెవరు చేయించినారే గాని రాజకొమారుణ్ణిః సునంటిపనులు చేపించినంతలో ఇఖమిదల ఇక్కడ రాజకొమారు అన్నమాట వుండదు. అను చేస్సి పూతకు యెంతి పదితమువా చేయించవచ్చును. దొంగి దోషం లేను గాని స్వహతి అభిమానం ఇఖటిగదా! అని విచారించివారుకారు అని మనవిచేసి రాజుగారికిన్ని రాఘవరాజు తాండ్ర వాసవస్యగార్ల యద్దరి సమాధానముచేసి వీరికి కృత యిప్పించివారు. ఆసమయంలో రాఘవరాజుగారితోటి బుచ్చన్న గారు యీవరి జగన్నాథరాజుమూలంచే రావడం లేదు గనుక మారు యిక్కకు పొయ్యేలవ్వకు ఖయిరు వదల్చువరి రాజుగారితో మనవిచేస్తే జగన్నాథరాజును పదిలి చేస్తాడు. కాబట్టి విచారించుచున్నార గనుక బుచ్చన్న గారిమాటలు గవాయాక కైదు వదలుపురి రాజుగారితో మనవిచేస్తే వాపుక కత్తి మీదచేసి రాజకొమారుడప్ర కావో! పొదురుకొని చాత్ర మని శిశురావురాజుగారు శోషమాటలు అడిగే తిరుగా జగన్నాథరాజు అన్నమాటలు. వాచేరు జగన్నాథరాజు గనుక అయితే కన్ను చేయించిన చారుమేకీ తిరుగానిన్ను చేయించిలేకాటికే సేసుజగన్నాథరాజును అంతాకా జగన్నాథరాజునాకు మాయవ్వకు గిమ్మ కలం చాత్రకు యేమిక్కం గనుక అని యీగంగంటి తిరుపొయ్యేమాటలు అనుకూలవివారు

వినుతురారు రాజుగారు శిశురావురాజుగారి ఖయిరుపదించిగి కైదు యేమంటే, జగన్నాథరాజు యిక్కగారి అన్నమాటలు మీకు తెలిసి వచ్చుచిగా ఇంకా ముగ్ధుడిది దుర్బుధతాం

గం లేసివావన్నమాటలున్నా తెలిసి తిరుగా అరిగ్ని యుర్రాం గానిగ్ని చేర్చడం యేమిదిక్కంగిక్క అధివా జీర్ణవవాను ఇఖమిదల అనమావరి చేయించడానికి నిమిత్తంలేదు. అని భుట్టిగా వర్తమానం కిరింపేయను శిశురావురాజుగారు యీగంగంటి జగన్నాథరాజును వంశదాసు అన్నాలంకాడు ఇదిగంగంటి విజయరావురాజుగారు మునుపు ఉన్నలా నువ ఉన్నవానుకాదు గనుక యీరాజు మాటలు, అనాదిగా చేయడాకు అనకూలం గాదని అప్పుడే బుగ్రా బుచ్చన్న గారి పిలువించి మందిమాటలచాతీ సమాధానం చేసేవచ్చుగాను. భర్తవాయ రాఘవరాజు తాండ్ర వాసవస్య గారును, మనవిచేసుకుంటే వనరి వట్టిగాను, వైదు పదిలివారు. మరికొన్ని జనములు ఇఖరాంబేరు కలింగ సర్కారుకు అధికార మిచ్చి పంపించేగకు ఇఖటిగోం కరదాల రామయ్యకుం తులకద్దం యీగంగంటిలో మాకు పదివేలరూపాయలు ఇస్తే శిశురా లేకుంటే నిన్ను కొట్టివేస్తామని ఖయిరుపంపించెను గనుక అతను వాడగ్గలేదు పొన్నురి భయపడి కోటికేల్లెవారుకు వద్దకిగోయ కూర్చుండేవర్కు యీమాటలు విన్నకొడుగుండు ఇఖరాంబేరు అజ్జేదాయడి వద్దకువచ్చి ఖయిరుపంపించి పది యేమంటే కరదాల రామయ్యకుంతులు కలింగకునానాలుదాడుకు ఖయిరామయ్య అతని మోటరువ వున్నటి గనుక మారాణ్ణిందఖయ్యవాడు కుని పదివేలరూపాయలు తమ్ముడున్నాడు గాని మాకు పూకే ఇక్కవచ్చన్నాము కాము. ఇంకా ఇతను ఇక్కక మీదగ్గరకు వచ్చి కూర్చున్నాడు కాబట్టి యింగునిమిక్కం మీకోటకు ప్రవర్తనం కమ్రంది యీకొడుగుండు కోటకొట్టి పోవేస్తామని కోట మీద మెనుంచేసేగనుక అజ్జేదాయకు రాజుగారి యింగమాత్రాచే కోట పోగొట్టిగారో వాళ్ళ యీమాటలుపోతే వీదాచాచని చేగట్టెపోతామనిచ్చి, యిక్కే వచ్చిచదువు అనుకూలంకాదు అని విచారించి అతనిచే పదివేలరూపాయలు యిప్పించి యఖరాంబేరుకు ముగ్ధుడిలే యీ మాటా

ఈ యాచార్యుని వాంఛించి కిత్తారావు గారి గృహమును
 విడచి రావలసిగా గాదు రాజము హెచ్చరించినంతగా
 జరిగింది నాకు. అందువలన యేమంటే, యిథ
 రాజు చేసి యిట్లా తిప్పుపలికినాడు. గమ్మని గ్గ
 పొందితే మోచిస్తానట కోపం గన్నున అతిన్న
 పప్పు తిన్నేనామ. యిప్పుడు గమ్మని మీరు కలత
 ముక్తిరా తిరుగా పదికేరూపాయలున్న తేనుని
 గోదానదిగా పాపంపించెదము శ్రుతుది యం
 దు. యేమి కోర్కె వాయిరది యిస్తాకో వ్రాయించ
 వలెనని వ్రాసుకున్నాడు. గమ్మని ప్రభువులు చిత్ర
 గిరికి కిట్లెవరుడికి వ్రాయించిన అసహయేమంటే
 మీవారి పుచ్చుకున్న రూపాయలకు మీకు గుడరా
 యిప్పిస్తామన్నాడు. యిథరాజుగారు. హుజూ
 రుకు మేకే వీరింపించుకుంటాము. కాబట్టి మీరు
 అనినదరిమేనా పోవద్దు. యింతకూ నీవు కోరిపో
 కుండా కవలల రామయ్యపంతులువారికి పట్టియ
 న్నక అతిన్నేక్షించి యారెండువుత్తనుకార్యములు
 నేరేదొక్కండ్రు. మాకు బహుసంతోషమయిందని
 ప్రార్థనవ్రాయించినారు. తదనంతరం యిథరాజుచే
 ను కను హుజూరుగరవొని, కలలుచేయెడి రాజ
 మహేంద్రుడనచ్చి తమగర్భిణిని చేసికనిగిడట రాజు
 గారు అతనితోమించి చచ్చిమాటలు మాట్లాడక అతని
 పట్ల మంచిమాటలుగానే మాట్లాడి యిట్లా పుష్ప
 తిర్యక మరేకోన్నిదములు. అతిత్వరగా గోదానది
 కాటించవలెనని, జకపం మనమ్మలో విచారించి
 ఫిరంగులు కాల్చేవార్యమిడికించి యిథరాజుగారు
 దుష్టి గోదానది వాలవలెనని పోతాడు. అపాద
 గోదానదిలో సుమారున పోగానే ఫిరంగులు కాల్చి
 పట్టు ముంచివేళ్ళును తాళుకునేవరి. గమ్మ
 న్నామాటలు యిథరాజుచేత అతింతన్నేహితుడైన
 వచ్చువాడు రంభనరాజు. తెలిసి అతన యిథరాం
 చేతను పిలిచి నీవు క్రిందల నానానా బ్రతికించి
 కావు. యిప్పుడు నీయొక్క ప్రాణములు నీను కాస్తా
 నున్న కిత్తారావుగారిగారు చేస్తే అదిన్న
 యేమంటే మమ్మకు కోదానదిలో అదిన్నకే తగ్గ

[illegible]

యొక్కప్పుడు సకల యాభివృద్ధిలతోటి గలపినా
 తు. తదంతరం యాసమాచారం యవత్తూ శీతా
 రామకాళాగార్హిణి తెలిసి ఇతను తమకు బంధుత్వము
 గనుక తోరముం చేసి ప్రయత్నియమ తగ్గి సా
 ద్భక్త్యాగే తిచ్చికోవలెనని మంత్రెవె కెంటుకృష్ణమ
 రాజాశేషమ వ్రాయుచునాడు. యేమంటే లోప
 యనం నింతులూరి కెంకటకృష్ణమ గాజాగాన వీరవం
 తుడై ముందే సమయంలో బస్త్రము కేశాన్లు మాకు
 సోపానా ఇచ్చియునుని వ్రాయుంటే ఆయన సకల
 క్రతుత్వములచేసి, నాపురాన్ని పుత్రులం వ్రాయు
 చినాను. దాని పదిహేనులు గన్న అతిమ ఉన్న
 ప్తానానా పరిమానా వచ్చును. దైవతవో. అం
 దినాను గవక కాగ్యం అనాకులం అమండికాను
 మీరుమా మాకు అలాంటి బంధువులే కాని మన
 భుటికాదు. యాకీర్తి మీకు దిక్కుతుంది ఇంతకూ
 భగవద్భాగవంబిల్లు రాజారాంపంతులవారు మీ
 యందు దయగల్గి సకలయకు బానియ ఇచ్చినారు
 గన్న మేము మీపేర వ్రాయవలసి వచ్చింది కా
 బట్టి యాసమయంలో మాటదిక్కింనుకోవడం బహు
 ఉత్తమ పక్షం. ఇదిగూ ఆనంద్యంబిల్లు మీఖామం
 ద్దు యేమయినా వస్త్రపున్నదా అంటే వారు మి
 త్తాను లక్ష్యపెట్టి యెప్పుడూలే కారు. యానాట
 లు యావత్తూ రాజారాంపంతులుగార్హిణి బోధచేసిక
 దరహీ వ్రాసి ప్రకారం ఫరవానా తీసి పంపించును
 2 వ్రాసి పంపించేవర్క అమాటలకు మంత్రెవె కెం
 కటకృష్ణమరాజా వచ్చింది భూసపాటివారికి ఇంత
 నూర్చించని నవల చేసికామంటే ఈకీర్తి మాకుచా
 లకు అని యేమిరంతుం చేసివాడో నాగపురి కథా
 శీతాని వద్దనుంది భూసపాటి శీతారామరాజా శా
 మాన్యదైవ వరానా వ్యసించాగవరి గారిపేరను రాజా
 గారు సంతోషించి బస్త్రమిచ్చి దండుయావమా
 నూర్చి పాటానువద్ద జమాయింలేకర్తు యాసమా
 చారం బస్త్రము దేశములకు తెలిసి యాదంపకు
 యావత్తూ సర్వార్థకామలై తున్న భూసపాటివిజయ
 నాపాలరాజాగారి వద్దకి బాధించునా వచ్చి మా

సమస్తాం బహు దీక్షములనంది భక్త్యా. వచ్చుచు
 మీకు వయసుంది సమస్తాం నిజానిలైవలెన
 మనవి చేస్తుంటే అందు విజయనాపాలరాజా తా
 నసంకతి నాగపురి కంటివార్చి మీకు లక్ష్యపెట్టి
 వారు కారు. మమ్ము లక్ష్యంచేస్తారా? మా
 ఇంతగా యుపయోగాన్లు వారికన్న యెక్కువ బలక
 నులను కాము మీరు యద్ధగంబామలో కియ
 డును. అన్ని గుర్తు వారు నాలా లాబారీపడి సమ
 ధానిం వోరెన్న విజయనాపాలరాజా అన్ని మాటలు
 మీరు మాగ్గి యెన్న ఇంకిలావారికీద్రాగ. గను
 మానాగా గాని విజయనగరాం లో వచ్చాని ఆయ
 దిగ్గరికు వాంఛనెంతలో వచ్చి. నీయూ మాటివడి
 నుంది అక్కడకి వెళ్లుచున్నా. నీ. దండుద
 ఎత్తూ నాలూనుకగ్గిపొడిగా. సమం. కలీం వి
 యంగం వచ్చి శీతానినాగరాజుగం ద్దుంచే
 తిమరాజు శీ. వ్రాయుచిమాటలు. నీ. చేయమం
 ఇతని మాన్యా ముండేగా నిమ కొనానుకు వాం
 వ్యసించా. వసనానా గార్హిణి బస్త్రుదేశాన్లు పట్టా
 షేకం చేసినా. గనుక యానాపదించి యావత్
 బస్త్రువా. వశీ. మాచి భయపడి తిమరాజా పేర
 భయంకరముగా పుత్రులం వ్రాసేవర్క వారుతిరు
 పిల్లు. పదిహేలు యెక్కువ అమనా ఇచ్చి భూ
 పాటివారి దండు మనదేశంలోకి రాకుండా చెం
 తుని వ్రాసివారు. అక్కడ నాలూనుకందివిజయనాప
 రాజా శీతారామరాజా గార్హిణి వ్రాస్తున్నదియేమం
 మీరుబస్త్రమిచ్చి దండుదయగ్గము కలెత్తదనాచే
 మ్ముం ఇక్కడకు అంటించినాడు గన్న ఇక్కడకు
 దిగవున్నాను. ఇక్కడనుండి దండు పాటితయ
 తలో అక్కడే చుట్టెరలం వస్త్రములసోవడమం. ఆ
 కంగా దండులేవర్క కావడమున్న యానెంత
 నూపాయిలు వ్యంగ్యంబిల్లు అయినది గన్న ఇం
 నాల్గునెలల వర్తంతరం. వర్తనానం. తమనా న
 లక్ష్యంనూపాయిలు భక్త్యా శాసనీపంతుల
 బట్టి భూవర్తము. వారు ఇచ్చేవరాంబి. కిచ్చ
 మీనట్టి. మనదేశంబు మహావ్య దండుదయ. తలీ. నా

